

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ
ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΛΟΓΟ**

ΚΙΝΕΖΟΣ ΦΩΤΙΟΣ
ΑΜ: 3834

ΑΜΠΟΥΤΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2025

Υπεύθυνη Δήλωση Λογοκλοπής

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ ⁽¹⁾ :	ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ								
Ο - Η Όνομα:	ΦΟΤΙΟΣ			Επώνυμο:	ΚΙΝΕΖΟΣ				
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ								
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	ΑΠΕΛΙΚΗ								
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :	26/06/1993			A.M. :	3834				
Τόπος Γέννησης:	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ								
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	ΑΙ 765903			Τηλ:	6985769204				
Τόπος Κατοικίας:	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		Οδός:	ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ Θεσσαλονίκη		Αριθ:	46	ΤΚ:	56224
Αρ. Τηλεομοιοτύπου (Fax):				Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	Fotikine3834@GMAIL.COM				

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις ⁽³⁾, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πως όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς είτε στις παραπομπές είτε στην βιβλιογραφία.

Γνωρίζω πως η λογοκλοπή αποτελεί σοβαρότατο παράπτωμα και είμαι ενήμερος/η για τις αρνητικές συνέπειες που μπορεί να επιφέρει συμπεριλαμβανομένης και της ακύρωσης του πτυχίου που θα μου απονεμηθεί

(4)

Ημερομηνία: 20/12/2024

Ο - Η Δηλ.

(Υπογραφή)

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.

(2) Αναγράφεται ολογράφως.

(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.

(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

Περίληψη

Ως «*ψυχρός πόλεμος*» ορίζεται «*η σύγκρουση επί ιδεολογικών διαφορών η οποία πραγματοποιείται με μεθόδους πλην της χρήσης εμφανούς στρατιωτικής βίας και συνήθως χωρίς να υπάρχει διακοπή των διπλωματικών σχέσεων*». Η χρήση του όρου «*ψυχρός πόλεμος*» έχει κυριαρχήσει στην περιγραφή της ιστορικής σύγκρουσης μεταξύ ΗΠΑ – Ρωσίας κατά τον 20^ο αιώνα, ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός. Παρ’ όλα αυτά, ο όρος εμφανίζεται πολύ πριν την σύγκρουση μεταξύ των δύο δυνάμεων, ακόμη από την εποχή του μεσοπολέμου, προκειμένου να περιγράψει την κλιμακούμενη, ακόμη μη – στρατιωτική, σύγκρουση μεταξύ της Γερμανίας και των συμμάχων.

Με το τέλος του Β’ ΠΠ και την επικράτηση του δίπολου ΗΠΑ – Ρωσίας, ο όρος χρησιμοποιήθηκε κατά κύριο λόγο για την περιγραφή της σύγκρουσης των δύο υπερδυνάμεων. Με την νίκη των ΗΠΑ στον ψυχρό πόλεμο και τη διάλυση της ΕΣΣΔ το 1991, ο όρος φαίνεται να έχει περάσει από διάφορα στάδια ανανοηματοδότησης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, ο όρος λαμβάνει πλέον τρεις διαφορετικές διαστάσεις, η πρώτη για την περιγραφή του ιστορικού ψυχρού πολέμου, και οι άλλες δύο για την περιγραφή των νέων συγκρούσεων μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας και ΗΠΑ-Κίνας, ως ένας «*νέος ψυχρός πόλεμος*».

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί το εάν και κατά πόσο η ανανοηματοδότηση αυτή ισχύει στα πλαίσια του ελληνικού δημόσιου λόγου. Για την μελέτη του παραπάνω ερωτήματος έγινε ανάλυση διαδικτυακών άρθρων από τις κυριότερες ελληνικές ενημερωτικές ιστοσελίδες. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι στον ελληνικό δημόσιο λόγο ο όρος χρησιμοποιείται ακόμη κυρίως για την αναφορά στον ιστορικό ψυχρό πόλεμο ΗΠΑ – Ρωσίας, ενώ από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία ο όρος τείνει προς την ανανοηματοδότηση του νέου ψυχρού πολέμου. Η αναφορά του όρου στη σύγκρουση ΗΠΑ – Κίνας φαίνεται να είναι πολύ πιο σπάνια στην περίπτωση της Ελλάδας.

Λέξεις Κλειδιά:

ψυχρός πόλεμος, όρος, δημόσιος λόγος, ανανοηματοδότηση, διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας, διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας

Abstract

The term "*cold war*" is defined as "*the conflict over ideological differences conducted by means other than the use of overt military force and usually without the breaking of diplomatic relations.*" The use of the term "*cold war*" has predominated in describing the historical conflict between the USA and Russia during the 20th century, a significant historical event. Nevertheless, the term appeared long before the conflict between the two powers, even from the interwar period, in order to describe the escalating, still non-violent, conflict between Germany and the allies.

With the end of World War II and the dominance of the USA-Russia bipolarity, the term was primarily used to describe the conflict between the two superpowers. With the USA's victory in the cold war and the dissolution of the USSR in 1991, the term seems to have undergone a phase of re-signification. Specifically, according to international literature, the term now takes on three different dimensions: the first for describing the historical cold war, and the other two for describing the new conflicts between USA-Russia and USA-China, as a "new cold war".

The purpose of this study was to investigate whether or not and to what extent this re-signification applies within the framework of Greek public discourse. To study the above research question, an analysis of online articles from the main Greek news media websites was conducted. The results of the study showed that in Greek public discourse, the term is still mainly used to refer to the historical USA-Russia cold war, while since Russia's invasion of Ukraine, the term tends towards the re-signification of the new cold war. The reference to the term in the USA-China conflict appears to be much rarer in the case of Greece.

Keywords:

cold war, term, public discourse, re-signification, USA-Russia conflict, USA-China conflict

Πίνακας Περιεχομένων

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Abstract	4
Πίνακας Περιεχομένων	5
Ευχαριστίες.....	7
1. Εισαγωγή.....	8
2. Ο Ψυχρός Πόλεμος.....	13
2.1 Τα Γεγονότα του Ψυχρού Πολέμου	13
2.1.1 Πρώτη Φάση του Ψυχρού Πολέμου.....	16
2.1.2 Δεύτερη Φάση του Ψυχρού Πολέμου	20
2.1.3 Τρίτη Φάση και Τέλος του Ψυχρού Πολέμου	22
2.2 Εμπλοκή της Ελλάδας στον Ψυχρό Πόλεμο	24
2.3 Οι Διεργασίες του Ψυχρού Πολέμου.....	26
2.3.1 Ο Πόλεμος διά Αντιπροσώπου.....	26
2.3.2 Το δόγμα της Αμοιβαίας και Εξασφαλισμένης Καταστροφής.....	28
2.4 Η Σύγχρονη Αντιπαράθεση ΗΠΑ-Ρωσίας	29
2.5 Η Σύγχρονη Αντιπαράθεση ΗΠΑ-Κίνας.....	31
3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	33
4. Μεθοδολογία	36
4.1 Προσδιορισμός Λέξεων.....	36
4.2 Προσδιορισμός Πηγών.....	36
4.3 Αναζήτηση Λέξεων	37
4.4 Αξιολόγηση Νοηματικού Πλαισίου	38
4.5 Ανάλυση – Παρουσίαση Αποτελεσμάτων	39
5. Αποτελέσματα της Έρευνας.....	40
6. Συζήτηση Αποτελεσμάτων.....	46
7. Συμπεράσματα.....	51
8. Βιβλιογραφία.....	53
8.1 Ελληνική Βιβλιογραφία.....	53
8.2 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	53
Παραρτήματα	62
Παράρτημα Ι. Καταγραφή Αποτελεσμάτων.....	62

Ευχαριστίες

1. Εισαγωγή

Ο Ψυχρός Πόλεμος ήταν μία σύγκρουση μεταξύ των ΗΠΑ και της τότε ΕΣΣΔ, η οποία διήρκησε από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέχρι και την τελική πτώση της ΕΣΣΔ το 1991. Η βαρύτητα των γεγονότων του Ψυχρού Πολέμου ήταν τόσο μεγάλη που οι επιπτώσεις τους έγιναν αισθητές παγκοσμίως, ενώ πολλές από αυτές είναι αισθητές μέχρι και σήμερα, με λίγες χώρες να έχουν μείνει ανεπηρέαστες από αυτή τη σύγκρουση (Brzezinski, 1991).

Οι ανωτέρω επιπτώσεις μπορούν να εντοπιστούν τόσο σε επίπεδο γεωπολιτικής και εθνικής πολιτικής, στρατιωτικών, οικονομικών και πολιτιστικών θεμάτων, όσο και στον δημόσιο λόγο. Ιδιαίτερα για την περίπτωση του δημόσιου λόγου, εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίον η αντίληψη και η εκφορά του ζητήματος έχει εξελιχθεί. Κι αυτό καθότι ο ίδιος ο όρος «Ψυχρός Πόλεμος» είχε χρησιμοποιηθεί αρκετά χρόνια πρωτότερα της σύγκρουσης Ηνωμένων Πολιτειών και της τότε Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών¹, η οποία έμεινε στην ιστορία ως «Ο» ψυχρός πόλεμος.

Ο ορισμός του όρου «*ψυχρός πόλεμος*» αναφέρεται ως «*η σύγκρουση επί ιδεολογικών διαφορών η οποία πραγματοποιείται με μεθόδους πλην της χρήσης εμφανούς στρατιωτικής βίας και συνήθως χωρίς να υπάρχει διακοπή των διπλωματικών σχέσεων*»² (Merriam-Webster, 2024). Οι αναφερόμενες πλην της στρατιωτικής βίας μέθοδοι περιλαμβάνουν πολιτικοοικονομικές ενέργειες, επιχειρήσεις κατασκοπίας και προπαγάνδας και το κυριότερο πολέμους δια αντιπροσώπων (Zenko, 2009). Η πρώτη αναφορά του όρου καταγράφεται το 1909, ενώ χρησιμοποιήθηκε με μεγαλύτερη συχνότητα σε αναφορές στην περίοδο του Μεσοπολέμου προκειμένου να περιγράψει την κλιμακούμενη ένταση μεταξύ των Συμμάχων και της Γερμανίας (βλέπε Εικόνες 1 και 2).

¹ Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (Ε.Σ.Σ.Δ.) αναφέρεται αλλιώς και ως Σοβιετική Ένωση ή Σοβιετική Ρωσία. Η διάδοχη χώρα αναφέρεται ως Ρωσική Ομοσπονδία ή απλά Ρωσία.

² Αγγλ.: “*a conflict over ideological differences carried on by methods short of sustained overt military action and usually without breaking off diplomatic relations*”

Εικόνες 1 και 2: Άρθρο στην εφημερίδα "The Nation" το οποίο αναφέρεται στον «ψυχρό πόλεμο» του Χίτλερ, 26 Μαρ. 1938 (αριστερά). Άρθρο στην εφημερίδα "The Chattanooga News" το οποίο αναφέρεται στον «ψυχρό πόλεμο» στην Ευρώπη, 11 Αυγ. 1939 (δεξιά).

Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και έκτοτε, ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί εκτενέστερα για την περιγραφή της σύγκρουσης μεταξύ της τότε Σοβιετικής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής. Επομένως, παρατηρείται ότι ο όρος έχει ήδη μεταβληθεί τουλάχιστον μία φορά κατά το παρελθόν στο δημόσιο λόγο. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδοτήθηκε με τη διάλυση της ΕΣΣΔ το 1991. Παρ' όλα αυτά, η διαμάχη μεταξύ του πυρήνα της ΕΣΣΔ, του κράτους της Ρωσίας και των ΗΠΑ σε καμία περίπτωση δεν έχει παύσει. Μόλις λίγα χρόνια μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, γίνονται αναφορές σε έναν νέο Ψυχρό Πόλεμο, με την πρώτη εξ' αυτών να εντοπίζεται το 1994 (Achcar, 2023).

Λαμβάνοντας υπόψιν τα ανωτέρω και δεδομένων των σχετικά πρόσφατων γεωπολιτικών εξελίξεων, γίνεται αντιληπτό ότι η παρακολούθηση και ανάλυση της ιστορικής συνέχειας του όρου και της ερμηνείας του έχει σημαντική αξία για την κατανόηση, τόσο του επικοινωνιακού, αλλά και του βαθύτερα κοινωνικού πλαισίου βάσει του οποίου αντιλαμβάνεται η κοινωνία τις τρέχουσες εξελίξεις μεταξύ των δύο δυνάμεων. Επομένως, προκειμένου να θεωρηθεί πλήρης, οποιαδήποτε προσπάθεια ανάλυσης θα πρέπει να γίνει τόσο για τον ίδιο τον όρο «ψυχρός πόλεμος» υπό την αυστηρή ερμηνεία του αρχικού ορισμού του, όσο και για την έννοια της διαμάχης μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ γενικά.

Το κύριο, λοιπόν, ερώτημα της παρούσας εργασίας διαμορφώνεται ως το εάν υφίσταται και εάν ναι ποια είναι η ανανοηματοδότηση του όρου «Ψυχρός Πόλεμος». Τα υπό-ερωτήματα τα οποία θα πρέπει να απαντηθούν προκειμένου να αναλυθεί πλήρως το κύριο ερώτημα είναι τα ακόλουθα τέσσερα, εκ των οποίων το πρώτο αφορά το διαχρονικό επίπεδο της μελέτης (δηλαδή την εξέλιξη του φαινομένου μέσα στο χρόνο), ενώ τα υπόλοιπα αφορούν το συγχρονικό επίπεδο της μελέτης, (δηλαδή την παρουσίαση του φαινομένου τη δεδομένη χρονική στιγμή σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα)

1) Πως έχει εξελιχθεί η χρήση και η αντίληψη του όρου «ψυχρός πόλεμος» από το τέλος του ψυχρού πολέμου μεταξύ ΕΣΣΔ και ΗΠΑ και ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψιν τις τελευταίες γεωπολιτικές εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη;

2) Ο όρος χρησιμοποιείται ακόμη κατ' αποκλειστικότητα για την περιγραφή της ανωτέρω σύγκρουσης ή υφίσταται μία διάδοχος κατάσταση ανανοηματοδότησης της κραταιής ερμηνείας του όρου;

3) Σε περίπτωση που παρατηρηθεί ότι ο όρος έχει υποστεί ανανοηματοδότηση, αυτό ακολουθείται από το σύνολο των εκφωνητών ή δύναται να διακριθεί κάποια διαφοροποίηση, η οποία να επηρεάζει την ανανοηματοδότηση, όπως ενδεχομένως μια πολιτική ή αλλιώς ιδεολογική διαφοροποίηση των πομπών; Σε περίπτωση που δεν υφίσταται μία ενιαία ερμηνεία του όρου, ποιες άλλες υπάρχουν;

4) Ομοίως, σε περίπτωση ανανοηματοδότησης, ο όρος τείνει προς την γενίκευσή του ή υπάρχει κάποια άλλη σύγκρουση η οποία να γίνεται αντιληπτή ως «Ο» ψυχρός πόλεμος;

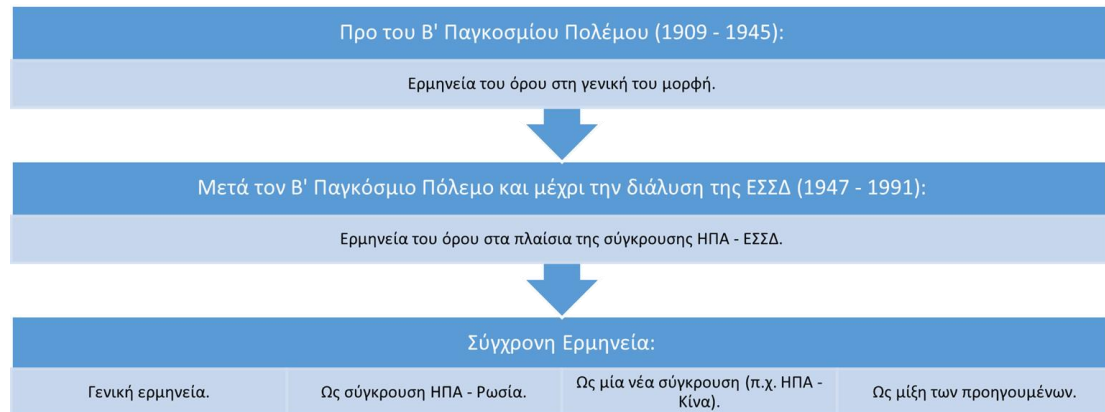
Οι υποθέσεις της μελέτης μπορούν να εξαχθούν από τα προαναφερθέντα ερωτήματα ως εξής (Κλωνάρης, χ.χ.):

Υπόθεση	Μηδενική	Εναλλακτική
A	Ο όρος «ψυχρός πόλεμος» έχει υποστεί ανανοηματοδότηση και αναφέρεται στο δημόσιο λόγο με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που ίσχυε παλαιότερα.	Ο όρος «ψυχρός πόλεμος» δεν έχει υποστεί ανανοηματοδότηση και η ερμηνεία και εκφορά του παραμένει ίδια στο δημόσιο λόγο.

B	Υφίστανται περισσότερες από μία ερμηνείες της έννοιας «ψυχρός πόλεμος» στο δημόσιο διάλογο.	Υφίστανται μία και μοναδική ερμηνεία του όρου «ψυχρός πόλεμος» στο δημόσιο διάλογο.
----------	---	---

Πίνακας 1: Οι μηδενικές και αντίστοιχες εναλλακτικές υποθέσεις της παρούσας μελέτης.

Ιδιαίτερα για τη μετεξέλιξη του όρου, οι ενδεχόμενες υποθέσεις αναλύονται ως εξής:

Γράφημα 1: Η εξέλιξη της ερμηνείας του όρου του «ψυχρού πολέμου» και οι προτεινόμενες σύγχρονες ερμηνείες του.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αποσαφηνιστεί η χρήση του όρου ψυχρός πόλεμος στα πλαίσια των αναφορών μέσα στη μελέτη. Ως «Ψυχρός Πόλεμος» θα αναφέρεται η ακαδημαϊκά τεκμηριωμένη γεωπολιτική σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, η οποία έλαβε χώρα τον 20^ο αιώνα, καθώς και οι αναφορές στις θεωρίες συνέχειας της σύγκρουσης αυτής. Ως «ψυχρός πόλεμος» θα αναφέρεται η γενική θεώρηση του όρου, καθώς και η χρήση αυτού για την αναφορά σε νέες συγκρούσεις.

Η μεθοδολογία η οποία θα χρησιμοποιηθεί για την απάντηση των ερωτημάτων της εργασίας, είναι η ανάλυση περιεχομένου άρθρων (Κυριαζή, 1998). Η μελέτη θα περιοριστεί στην ανάλυση περιεχομένου ελληνικών διαδικτυακών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (ιστοσελίδων). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι ο ακαδημαϊκός με τον δημόσιο λόγο έχουν εξαιρετικά διαφορετικές τοποθετήσεις, με τον δεύτερο να είναι σε πολλές περιπτώσεις ιδιαίτερα απλοποιημένος ή «εκλαϊκευμένος», προκειμένου να γίνεται καλύτερα αντιληπτός από το ευρύ κοινό στο οποίο απευθύνονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Επομένως, στα πλαίσια της ανάλυσης αυτού του περιεχομένου, θα πρέπει να διερευνηθεί και το πως η ακαδημαϊκή αντίληψη του ψυχρού πολέμου, η οποία κατά βάση έχει να κάνει με την ανάλυσή του από ξένους ακαδημαϊκούς, περνάει στον ελληνικό δημόσιο λόγο.

Η επιλογή των μέσων θα γίνει με βάση την επισκεψιμότητα τους. Η ανάλυση περιεχομένου θα γίνει αρχικά με τον προσδιορισμών λέξεων-κλειδιών, αναζήτηση και εύρεσή τους σε άρθρα ιστοσελίδων και τέλος με την στατιστική και νοηματικού πλαισίου ανάλυσή τους.

Η συμβολή της εργασίας στην υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετίζεται με την απουσία σχετικής μελέτης όσον αφορά την ανανοηματοδότηση του προς εξέταση όρου στα πλαίσια του ελληνικού δημόσιου λόγου. Συγκεκριμένα, από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας δεν προκύπτει κάποια έρευνα ελληνικού ενδιαφέροντος η οποία να κάνει χρήση της ανωτέρω μεθοδολογία για την προσέγγιση και εξέταση του ζητήματος.

Η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Αρχικά γίνεται μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση των γεγονότων του Ψυχρού Πολέμου, με έμφαση στη θέση της Ελλάδας, προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητό το πως αυτός αποτυπώνεται στο δημόσιο λόγο. Στη συνέχεια επεξηγούνται δύο ιδιαίτερα σημαντικές διεργασίες του πολέμου, οι οποίες καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το δημόσιο λόγο επί του θέματος, οι στρατιωτικές συγκρούσεις διά αντιπροσώπων και το δόγμα της Αμοιβαίας και Εξασφαλισμένης Καταστροφής³, διεργασίες που είναι απαραίτητες προκειμένου να θεμελιωθεί το ερευνητικό πλαίσιο της εργασίας. Στη συνέχεια ακολουθεί η καθορισμένη δομή μιας επιστημονικής μελέτης,^{jj} η οποία περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, την ανάλυση της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, την παρουσίαση και συζήτηση των αποτελεσμάτων και τέλος τα συμπεράσματα τα οποία μπορούν να εξαχθούν από τα ανωτέρω.

³ Αμοιβαία και Εξασφαλισμένη Καταστροφή – Α.Ε.Κ. [Αγγλ.: Mutually Assured Destruction (M.A.D.)]

2. Ο Ψυχρός Πόλεμος

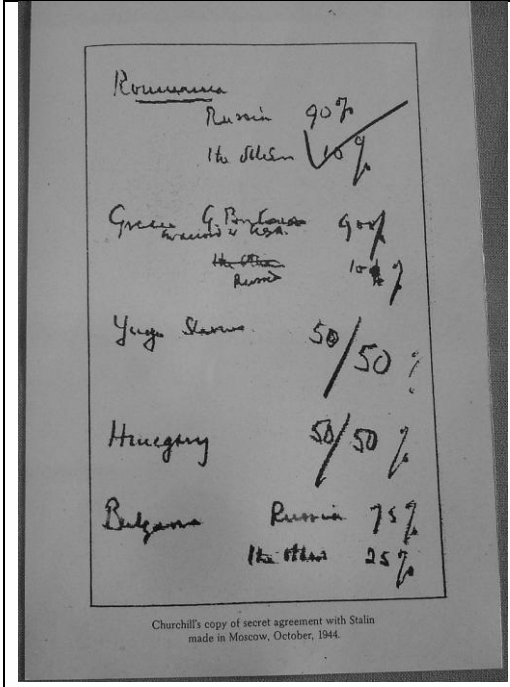
Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, ο Ψυχρός Πόλεμος δύναται να χωριστεί σε διάφορες περιόδους – φάσεις. Η ανάλυση που έχει επιλεγθεί προς παράθεση είναι αυτή της Vajda (2023), η οποία και αναφέρεται στις λιγότερες φάσεις για λόγους απλοποίησης της παράθεσης των πληροφοριών. Το κεφάλαιο αυτό εξετάζει τα γεγονότα του Ψυχρού Πολέμου, τη συμμετοχή της Ελλάδας σε αυτόν, ορισμένες από τις σημαντικότερες διεργασίες του πολέμου, αλλά και την εξέλιξη της αντιπαράθεσης ΗΠΑ-Ρωσίας και ΗΠΑ-Κίνας.

2.1 Τα Γεγονότα του Ψυχρού Πολέμου

Οι ρίζες της πολιτικής διαμάχης μεταξύ των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ρωσίας, του Ψυχρού Πολέμου, θα πρέπει να αναζητηθούν ακόμη κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Ένα γεγονός ενδεικτικό της πορείας που θα ακολουθούσε μεταπολεμικά η Ευρώπη καταγράφεται κατά τη Διάσκεψη της Γιάλτας. Η Διάσκεψη της Γιάλτας ήταν μία σύνοδος κορυφής μεταξύ των σημαντικότερων ηγετών των συμμαχικών χωρών, του Προέδρου των ΗΠΑ Φράνκλιν Ρούζβελτ, του Πρωθυπουργού της Μεγάλης Βρετανίας Ουίνστον Τσόρτσιλ και του Γενικού Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης Ιωσήφ Στάλιν. Η Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 1945 στην Κριμαία στην πόλη της Γιάλτας. Κύριος στόχος της Διάσκεψης ήταν οι νικήτριες δυνάμεις του πολέμου να καθορίσουν την μεταπολεμική πολιτική κατάσταση της Ευρώπης. Η ήττα της Γερμανίας ήταν ήδη δεδομένη, με τις συμμαχικές δυνάμεις να έχουν εξωθήσει τις δυνάμεις του άξονα από το μεγαλύτερο μέρος της Ευρωπαϊκής Χερσονήσου (Leffler & Westad, 2012).

Στα πλαίσια της παραπάνω Διάσκεψης συναντήθηκαν μεμονωμένα και σε άγνοια του τρίτου ομολόγου τους οι ηγέτες της Μεγάλης Βρετανίας και της Σοβιετικής Ένωσης, προκειμένου να καθορίσουν μεταξύ τους το επίπεδο επιρροής που θα ασκούσε η κάθε χώρα σε ορισμένες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (βλέπε Εικόνα 3) (Χατζηβασιλείου, 2004). Επομένως, γίνεται εμφανές ότι πριν ακόμη τη λήξη του Β' ΠΠ, οι δύο ιδεολογικά διαφορετικές πλευρές των συμμάχων θα εμπλέκονταν σε ένα γεωπολιτικό παιχνίδι για την διεύρυνση της σφαίρας επιρροής τους, καθώς και την προώθηση των συμφερόντων τους.

Χώρα	Επιρροή ΕΣΣΔ	Επιρροή Η.Β.
Ρουμανία	90 %	10 %
Ελλάδα	10 %	90 %
Γιουγκοσλαβία	50 %	50 %
Ουγγαρία	50 %	50 %
Βουλγαρία	75 %	25 %

Churchill's copy of secret agreement with Stalin made in Moscow, October, 1944.

Εικόνα 3: Αντίγραφο της μυστικής συμφωνίας μεταξύ του Στάλιν και του Τσόρτσιλ, 1944. Το έγγραφο προέρχεται από μία συνάντηση των δύο ομολόγων που είχε πραγματοποιηθεί νωρίτερα, στη Μόσχα.

Η Γερμανία συνθηκολόγησε τον Μάιο του 1945. Η συνθηκολόγηση της Γερμανίας σήμαινε το τέλος των εχθροπραξιών μόνο για το Ευρωπαϊκό θέατρο επιχειρήσεων (Lillian Goldman Law Library, 2008). Η σύμμαχος της Γερμανίας, Αυτοκρατορική Ιαπωνία, συνέχιζε να μάχεται έναντι των συμμάχων. Η Ιαπωνία έδινε την εντύπωση ότι θα συνέχιζε μέχρις εσχάτων τον πόλεμο κατά των συμμάχων και η επιχείρηση εξαναγκασμού της Ιαπωνίας σε συνθηκολόγηση θα ήταν ιδιαίτερα δαπανηρή τόσο σε άψυχο όσο και έμψυχο δυναμικό από την πλευρά των συμμάχων. Η λύση για την αμεσότερη συνθηκολόγηση της Ιαπωνίας δόθηκε από του Αμερικάνους, οι οποίοι έκαναν χρήση πυρηνικών όπλων εναντίον δύο αστικών - βιομηχανικών κέντρων της Ιαπωνίας, των πόλεων Ναγκασάκι, στις 6 Αυγούστου 1945, και Χιροσίμα, στις 9 Αυγούστου 1945. Παράλληλα, στις 8 Αυγούστου η ΕΣΣΔ εξαπέλυσε μία αιφνιδιαστική επίθεση κατά της Ιαπωνίας, στις περιοχές της Βόρειας Κίνας, της Μογγολίας, της Μαντζουρίας και της Κορέας (The Moscow Times, 2005).

Με την συνδυασμένη επίθεση των δύο συμμάχων και τα αποτελέσματα του πυρηνικού βομβαρδισμού, η Ιαπωνία παραδόθηκε στις 15 Αυγούστου 1945, ενώ η επίσημη συνθηκολόγηση υπεγράφη περίπου δύο εβδομάδες μετά, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.

Η ανάπτυξη των πυρηνικών όπλων από τους Αμερικάνους είχε ήδη ξεκινήσει από το 1942 υπό την κωδική ονομασία «Πρόγραμμα Μανχάταν» (αγγλ.: Manhattan Project). Στο πυρηνικό πρόγραμμα των ΗΠΑ συμμετείχε στρατιωτικό προσωπικό και επιστήμονες από το ΗΒ και τον Καναδά (Bernstein, 1975).

Παρότι η ΕΣΣΔ δεν συμμετείχε στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, υπάρχουν καταγεγραμμένες περιπτώσεις όπου σοβιετικοί κατάσκοποι παρείχαν πληροφορίες και τμήματα της παραγόμενης τεχνογνωσίας του προγράμματος στην ΕΣΣΔ. Η ΕΣΣΔ είχε το δικό της ανεξάρτητο πυρηνικό πρόγραμμα κατά τον Β' ΠΠ. Η πρώτη επιτυχημένη πυρηνική δοκιμή από πλευράς της ΕΣΣΔ πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 1949 (The Associated Press, 1995).

Η πρώτη αναφορά στον όρο ψυχρό πόλεμο, γίνεται από τον οικονομολόγο και σύμβουλο του Αμερικανού Προέδρου Χάρυ Τρούμαν, Μπέρναρντ Μπάρουχ (Bernard Baruch), κατά τη διάρκεια μιας ομιλίας του στη Βουλή των Αντιπροσώπων της Νότιας Καρολίνας (Glass, 2016):

«Ας μην εξαπατόμαστε, βρισκόμαστε τη σήμερον ημέρα εν μέσω ενός Ψυχρού Πολέμου. Οι εχθροί μας βρίσκονται τόσο στο εξωτερικό, όσο και στο εσωτερικό (σ.σ.: των Η.Π.Α.). Ας μην ξεχάσουμε ποτέ το εξής: Η δική μας αναταραχή αποτελεί την καρδιά της επιτυχίας τους»⁴.

Ο Μπέρναρντ θεωρείται ο πρώτος ο οποίος κατοχύρωσε τον όρο με αυτή την αναφορά, δηλαδή για την περιγραφή της μη άμεσης σύγκρουσης μεταξύ των δύο πυρηνικών δυνάμεων, της ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ.

⁴ Αγγλ.: *“Let us not be deceived; we are today in the midst of a Cold War. Our enemies are to be found abroad and at home. Let us never forget this: Our unrest is the heart of their success.”*

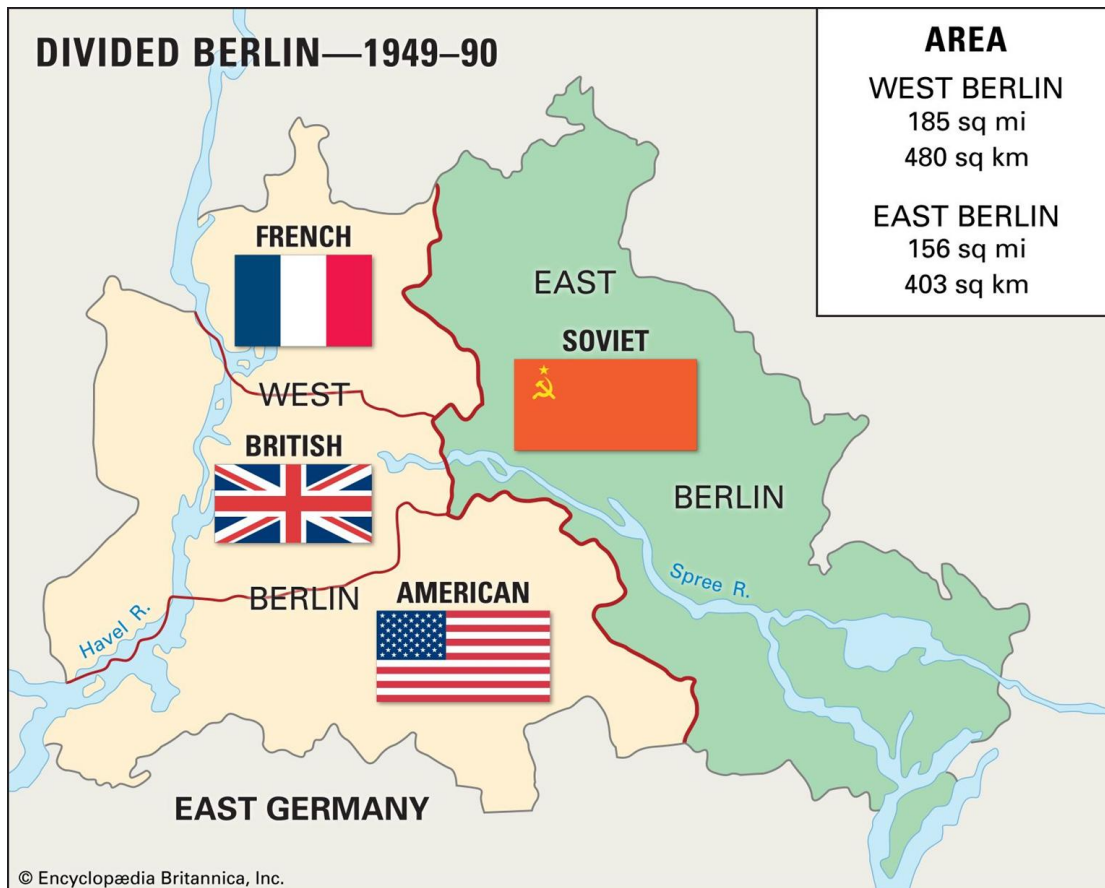
2.1.1 Πρώτη Φάση του Ψυχρού Πολέμου

Η πρώτη φάση του Ψυχρού Πολέμου προσδιορίζεται από το τέλος του Β' ΠΠ, μέχρι και τη λήξη της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας (Carmichael, 2017 και Vajda, 2023). Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από αυξανόμενες εντάσεις μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Στα κυριότερα περιστατικά της πρώτης περιόδου συγκαταλέγονται ο αποκλεισμός του δυτικού Βερολίνου, ο Πόλεμος της Κορέας και η Κρίση των Πυραύλων της Κούβας με την οποία ολοκληρώνεται η περίοδος.

Ο Αποκλεισμός του Δυτικού Βερολίνου

Με τη συνθηκολόγηση της Γερμανίας, η χώρα διασπάστηκε σε δύο επιμέρους κράτη, τη Δυτική Γερμανία (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας), η οποία τελούσε υπό τον ουσιαστικό έλεγχο των δυτικών δυνάμεων, και την Ανατολική Γερμανία (Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας), η οποία βρισκόταν υπό τον ουσιαστικό έλεγχο της ΕΣΣΔ. Η πρωτεύουσα της χώρας, το Βερολίνο, διαχωρίστηκε ομοίως σε τέσσερις τομείς ο κάθε ένας εκ των οποίων αντιστοιχούσε σε μία από τις μεγαλύτερες νικήτριες δυνάμεις, τη Γαλλία, τη Βρετανία, τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ (βλέπε Εικόνα 4). Γεωγραφικά, το Βερολίνο βρισκόταν εγκλωβισμένο εντός της περιοχής της Ανατολικής Γερμανίας και επομένως οποιοσδήποτε ανεφοδιασμός των δυτικών δυνάμεων θα έπρεπε να περάσει μέσα από Σοβιετική περιοχή.

Το 1948, οι δυτικές δυνάμεις προχώρησαν σε μία σειρά οικονομικών μέτρων στην περιοχή του Βερολίνου την οποία κατείχαν με αποτέλεσμα την αντίδραση της ΕΣΣΔ. Η αντίδραση, ήταν ο φυσικός αποκλεισμός της πόλης από Σοβιετικά στρατεύματα (Farrington, 1984). Σε απάντηση, οι Αμερικανικές Δυνάμεις οργάνωσαν μία αεροπορική επιχείρηση ανεφοδιασμού της πόλης και ως εκ τούτου, οι Σοβιετικοί αναγκάστηκαν να σταματήσουν τον αποκλεισμό (Stivers, 1997).

Εικόνα 4: Οι ζώνες κατοχής του Βερολίνου. **Πηγή:** Britannica.com

Η Δημιουργία του NATO και του Συμφώνου της Βαρσοβίας

Το 1949, με τη Συνθήκη της Ουάσιγκτον δημιουργείται το NATO (North Atlantic Treaty Organization – Βορειοατλαντικό Σύμφωνο). Το NATO ήταν μία πολιτικοστρατιωτική συμμαχία η οποία είχε ως σκοπό να αντιμετωπίσει την ΕΣΣΔ. Τα ιδρυτικά μέλη της Συμμαχίας ήταν το Βέλγιο, η Γαλλία, η Δανία, η ΗΠΑ, το ΗΒ, η Ισλανδία, η Ιταλία, ο Καναδάς, το Λουξεμβούργο, η Νορβηγία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία (NATOa, χ.χ.). Θεμέλιος λίθος της Συμμαχίας ήταν η αμοιβαία παροχή βοήθειας σε περίπτωση που ένα από τα μέλη της συμμαχίας δεχόταν επίθεση σε εδάφη πάνω από τη γραμμή του Ισημερινού (ότι η επίθεση εναντίον ενός ισοδυναμούσε με επίθεση εναντίον όλων).

Το NATO προχώρησε σε διεύρυνση της συμμαχίας με την ένταξη νέων κρατών μελών. Ένα από αυτά τα κράτη ήταν και η Δυτική Γερμανία. Σε απάντηση στην ένταξη της Δυτικής Γερμανίας στο NATO, το 1955 η ΕΣΣΔ δημιουργεί το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, μία αντίστοιχη πολιτικοστρατιωτική συμμαχία για τις κομμουνιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Τα μέλη της συμμαχίας ήταν η Αλβανία, η

Βουλγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ανατολική Γερμανία, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Ρουμανία (NATO).

Ο Πόλεμος της Κορέας

Με τον όρο πόλεμο της Κορέας αναφερόμαστε στην σύγκρουση μεταξύ της Βόρειας και Νότιας Κορέας κατά τα έτη 1950 και 1953, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πολέμου δια αντιπροσώπων μεταξύ των δύο μεγάλων δυνάμεων ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Με την απελευθέρωση της Κορεατικής Χερσονήσου από τους Ιάπωνες, η χώρα χωρίστηκε από τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ σε δύο ζώνες οι οποίες ορίζονταν από τον 38° Παράλληλο Κύκλο. Αρχικός σκοπός των δύο δυνάμεων ήταν να υπάρξει ενοποίηση των δύο περιοχών ως μία χώρα. Οι προσπάθειες ενοποίησης όμως απέτυχαν, έχοντας ως αποτέλεσμα τη δημιουργία δύο διαφορετικών χωρών με δύο διαφορετικά και αντίπαλα πολιτικά συστήματα, ένα σοσιαλιστικό – σοβιετικό στο βορρά και ένα δημοκρατικό – φιλελεύθερο στον νότο (Yufan & Zhihai, 1990).

Σε μία απόπειρα ενοποίησης της χερσονήσου, η Βόρεια Κορέα επιτέθηκε στη Νότιο Κορέα έχοντας την υποστήριξη της Κίνας και της ΕΣΣΔ (Yufan & Zhihai, 1990; Campbell, 2014). Σε απάντηση στην επίθεση, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών κάλεσε τα μέλη του να συνδράμουν τη Νότιο Κορέα και έτσι οργανώθηκε μία κοινή πολυεθνική επιχείρηση κατά της Βορείου Κορέας, στην οποία συμμετείχε και η Ελλάδα (βλέπε Εικόνα 5). Ο πόλεμος κατέληξε σε ανακωχή το 1953. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, υπήρξε σοβαρό ενδεχόμενο να γίνει χρήση πυρηνικών όπλων από τις ΗΠΑ, με πρωτοστάτη της στρατηγικής αυτής τον Αμερικανό στρατηγό Ντάγκλας Μακ Άρθουρ (Posey, 2015). Πυρηνικές κεφαλές μεταφέρθηκαν από την αμερικανική αεροπορία στην Ιαπωνία, ενώ προετοιμασίες έγιναν για χρήση πυρηνικών όπλων και στην Ευρώπη, με τη μεταφορά μη σχάσιμων κεφαλών στο Η.Β.

Εικόνα 5: Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα στην Κορέα. **Πηγή:** lifo.gr

Η Κατασκευή του Τείχους του Βερολίνου

Στις 13 Αυγούστου του 1961, ξεκινάει από την κυβέρνηση της Ανατολικής Γερμανίας η κατασκευή του Τείχους του Βερολίνου (Ross, 2004). Σκοπός της κατασκευής του τείχους ήταν ο περιορισμός στο ελάχιστο δυνατό των μετακινήσεων μεταξύ του Ανατολικού και Δυτικού Βερολίνου, καθώς και η διακοπή της μετανάστευσης από την ανατολική στη δυτική Γερμανία η οποία περνούσε μέσα από το δυτικό Βερολίνο. Το τείχος απέκλειε εντελώς το δυτικό κομμάτι της πόλης, ενώ διάφορα σημεία ελέγχου επέτρεπαν την είσοδο και έξοδο από τον δυτικό τομέα.

Η κατασκευή του τείχους πραγματοποιήθηκε σε βάθος αρκετών μηνών, όμως ο ουσιαστικός αποκλεισμός πραγματοποιήθηκε μέσα σε μία νύκτα. Συγκεκριμένα, το βράδυ της 12ης Αυγούστου, σοβιετικά στρατεύματα τοποθέτησαν συρματοπλέγματα μεταξύ των δύο τομέων, ενώ δημιούργησαν αναχώματα και στους κύριους οδικούς άξονες της πόλης.

Η Κρίση των Πυραύλων της Κούβας

Η Κρίση των Πυραύλων της Κούβας ήταν μία σύγκρουση, σε πολιτικό επίπεδο, των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ η οποία αφορούσε τη μεταφορά πυραύλων, οι οποίοι θα είχαν τη δυνατότητα εκτόξευσης πυρηνικών κεφαλών, από την ΕΣΣΔ στην Κούβα. Η σημαντικότητα αυτής της μετακίνησης έγκειται στο γεγονός ότι οι πύραυλοι αυτοί θα ήταν σε θέση να πλήξουν άμεσα τις ηπειρωτικές ΗΠΑ (βλέπε Εικόνα 6).

Η Κρίση κράτησε περίπου δύο εβδομάδες και έλαβε χώρα τον Οκτώβριο του 1962 (Blight, Nye & Welch, 1987).

Η κίνηση αυτή από την ΕΣΣΔ ήρθε ως απάντηση σε προηγούμενες ενέργειες των Αμερικανών να τοποθετήσουν πυρηνικούς βαλλιστικούς πυραύλους στην Ιταλία και τη Τουρκία (Blight, Nye & Welch, 1987). Η κρίση τελικώς επιλύθηκε με την απόσυρση των πυρηνικών από τις παραπάνω χώρες. Η σύγκρουση αυτή θεωρείται ως η περίπτωση που οι δύο υπερδυνάμεις ήρθαν πιο κοντά από ποτέ στο ενδεχόμενο ενός πυρηνικού πολέμου (Graham, 2016).

Εικόνα 6: Η ακτίνα στην οποία θα επηρέαζαν οι Σοβιετικοί πύραυλοι που ήταν τοποθετημένοι στην Κούβα. **Πηγή:** medium.com

2.1.2 Δεύτερη Φάση του Ψυχρού Πολέμου

Η δεύτερη φάση του Ψυχρού Πολέμου ξεκινάει με την επίλυση της Κρίσης των πυραύλων της Κούβας και χαρακτηρίζεται από μία περίοδο εξομάλυνσης των σχέσεων των δύο υπερδυνάμεων, κυρίως λόγω του ότι η ΕΣΣΔ είχε πλέον αρχίσει να αποδυναμώνεται (Carmichael, 2017 και Vajda, 2023). Τα κύρια περιστατικά αυτής της περιόδου περιλαμβάνουν τον Πόλεμο του Βιετνάμ, την απόκτηση πυρηνικών όπλων από την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, τη Σινο-Σοβιετική ρήξη, καθώς και διασκέψεις-συνομιλίες για τον Περιορισμό των Στρατηγικών Όπλων (SALT – Strategic Arms Limitation Talks I και II).

Ο Πόλεμος του Βιετνάμ

Ο πόλεμος του Βιετνάμ ήταν μία σύγκρουση μεταξύ των κομμουνιστικών δυνάμεων του Βορείου Βιετνάμ και των φιλελεύθερων δυνάμεων του Νοτίου Βιετνάμ κατά τα έτη 1955 με 1975. Ο λόγος για τον οποίον συγκαταλέγεται χρονικά στη δεύτερη φάση του Ψυχρού Πολέμου είναι καθότι η εμπλοκή των Αμερικανικών στρατευμάτων ξεκίνησε τον Μάρτιο του 1965. Το έτος αυτό, οι ΗΠΑ ενεπλάκησαν στον πόλεμο με την αποστολή στρατευμάτων προς υποστήριξη της κυβέρνησης του Νοτίου Βιετνάμ, ενώ προηγουμένως συμμετείχαν στη σύγκρουση με την παροχή στρατιωτικών συμβούλων (Hall, 2018).

Αντιθέτως, οι Σοβιετικοί δεν έστειλαν στρατεύματα προς υποστήριξη του Βορείου Βιετνάμ, όμως παρείχαν στρατιωτικούς συμβούλους και υλική βοήθεια στον κομμουνιστικό στρατό. Αντιθέτως, η ΛΔΚ απέστειλε και επίγειες δυνάμεις. Το αποτέλεσμα του πολέμου ήταν η ήττα των δυνάμεων του Νοτίου Βιετνάμ, η κατάληψη της χώρας από τις κομμουνιστικές δυνάμεις και η αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων (Hall, 2018).

Η Σινο-Σοβιετική Ρήξη και η Απόκτηση Πυρηνικών από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας

Όσον αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα της ΛΔΚ, υπήρξε αρχικά συνεργασία μεταξύ της ΛΔΚ και της ΕΣΣΔ, με την υπογραφή μιας συνθήκης βάση της οποίας η ΕΣΣΔ θα παρείχε την απαραίτητη τεχνογνωσία για την κατασκευή πυρηνικών όπλων στην πρώτη. Παρ' ότι υπήρχε αυτή η αρχική συμφωνία, ρήξεις ιδεολογικών αιτιών οι οποίες εμφανίστηκαν στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών (Li, 2010; Iliev, Ivanova & Petreski 2015) οδήγησαν στην αποχώρηση της Σοβιετικής βοήθειας από την ανάπτυξη του όπλου, με αποτέλεσμα η ΛΔΚ να συνεχίσει μόνη της την ανάπτυξη του όπλου το 1959. Τελικώς, η πρώτη επιτυχής πυρηνική δοκιμή της χώρας πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1964.

SALT I και SALT II

Οι Συνομιλίες για τον Περιορισμό των Πυρηνικών Όπλων I και II ήταν μια σειρά διασκέψεων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ κατά τα έτη 1969-1979. Το μεγαλύτερο εύρος των συνομιλιών σχετιζόταν με τον περιορισμό των βαλλιστικών πυραύλων και των μεθόδων μεταφοράς και παράδοσης των

πυρηνικών όπλων, ενώ αρχικά ο περιορισμός των πυρηνικών κεφαλών αυτών καθ' αυτών δεν περιλαμβανόταν στις συνομιλίες.

Η συμφωνία SALT I υπεγράφη το 1972 στη Μόσχα και περιλάμβανε τον περιορισμό του αριθμού των πυρηνικών πυραύλων και για τις δύο χώρες, ενώ μία ενδιάμεση συνθήκη περιόριζε τον αριθμό των αντίμετρων που η κάθε χώρα θα μπορούσε να αναπτύξει για την αναχαίτηση βαλλιστικών πυραύλων, περιορίζοντας τα μέτρα προστασίας μόνο σε υποδομές της πρωτεύουσας και μίας εγκατάστασης εκτόξευσης διηπειρωτικών πυραύλων (US Department of State, χ.χ.). Η συμφωνία SALT II υπεγράφη με το 1979, όμως ποτέ δεν έλαβε επικύρωση από τα κοινοβούλια των δύο χωρών. Παρ' όλα αυτά, υπήρξε άτυπη συμφωνία μεταξύ των δύο ότι οι όροι οι οποίοι αναφέρονταν στη συνθήκη θα γίνονταν σεβαστοί εκατέρωθεν. Η συνθήκη επέβαλε περαιτέρω περιορισμούς στην ανάπτυξη των πυρηνικών όπλων και τους τρόπου παράδοσης τους (US Department of State, χ.χ.).

2.1.3 Τρίτη Φάση και Τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Η Τρίτη και τελευταία φάση του Ψυχρού Πολέμου ήταν μία περίοδος κατά την οποία η ΕΣΣΔ συνεχώς αποδυναμωνόταν, ως την τελική της διάλυση το 1991 (Carmichael, 2017 και Vajda, 2023). Τα κυριότερα γεγονότα περιλαμβάνουν τον πόλεμο του Αφγανιστάν, την πτώση του τείχους του Βερολίνου και τέλος τη διάλυση της ΕΣΣΔ.

Ο Πόλεμος του Αφγανιστάν

Ο πόλεμος του Αφγανιστάν ήταν μία σύγκρουση μεταξύ της φιλοσοβιετικής κυβέρνησης και των Μουτζαχεντίν, οι οποίοι ήταν ισλαμιστές, φονταμεταλιστές μαχητές. Οι πρώτοι είχαν την υποστήριξη της ΕΣΣΔ, ενώ οι δεύτεροι, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, έλαβαν την υποστήριξη των ΗΠΑ. Η ΕΣΣΔ πραγματοποίησε στρατιωτική παρέμβαση στο Αφγανιστάν τον Δεκέμβριο του 1979. Η στρατιωτική κατοχή της χώρας διήρκησε μέχρι το 1985, οπότε και η ΕΣΣΔ αποφάσισε πως η έκβαση του πολέμου δεν ήταν προς όφελός της και επομένως διέταξε την σταδιακή αποχώρηση των δυνάμεών της, διεξάγοντας μόνο επιχειρήσεις υποστήριξης των φιλοσοβιετικών στρατευμάτων οι οποίες συμπεριλάμβαναν επιχειρήσεις πυροβολικού και αεροπορικής υποστήριξης (Braithwaite 2011). Εν τέλη, το 1989 η ΕΣΣΔ αποχώρησε από το Αφγανιστάν, με τις δυνάμεις των Μουτζαχεντίν να καταλαμβάνουν την εξουσία. Ο συγκεκριμένος πόλεμος είχε πολλούς παραλληλισμούς

και ομοιότητες με την στρατιωτική επέμβαση των Αμερικανών στο Βιετνάμ, ενώ θεωρείται ένας πόλεμος διά αντιπροσώπου, όπως θα εξηγηθεί παρακάτω.

Η Πτώση του Τείχους του Βερολίνου και η Διάλυση της ΕΣΣΔ

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως στο κεφάλαιο, τα δύο τμήματα της Γερμανικής πρωτεύουσας τα οποία τελούσαν υπό διαφορετική κυριαρχία, δυτική και σοβιετική, είχαν χωριστεί από ένα τείχος το οποίο κατασκευάστηκε από την ΕΣΣΔ το 1961, προκειμένου να αποτρέπει την πρόσβαση στο δυτικό τμήμα της πόλης. Το 1989, ως συνέπεια μιας κοινωνικής, ειρηνικής επανάστασης, η απαγόρευση μετακίνησης από την ανατολική στη δυτική Γερμανία καταργήθηκε και οι πολίτες του Βερολίνου προχώρησαν στην κατεδάφιση τμημάτων του τείχους (Harrison, 2011).

Η ΕΣΣΔ είχε αρχίσει σταδιακά να χάνει τον έλεγχο των εξαρτώμενων χωρών της ανατολικής Ευρώπης, ενώ σημειώθηκε και μία σειρά από επαναστάσεις σε αυτές οι οποίες είχαν ως σκοπό την ανατροπή των σοβιετικών καθεστώτων και την εγκαθίδρυση δυτικού τύπου δημοκρατιών. Τα τελευταία έτη της ΕΣΣΔ χαρακτηρίστηκαν επίσης από σημαντική πολιτική αστάθεια (Webber, 1992). Δύο χρόνια μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, το 1991, η πολιτικοστρατιωτική συμμαχία του Συμφώνου της Βαρσοβίας διαλύεται. Το ίδιο έτος, τα δύο γερμανικά κράτη ενώνονται σε μία ομοσπονδιακή δημοκρατία. Ο επίλογος του Ψυχρού Πολέμου έρχεται με την διάλυση της ΕΣΣΔ στις Σοβιετικές Δημοκρατίες από τις οποίες αποτελούνταν την 25^η Δεκεμβρίου του 1991.

Συνοψίζοντας, η πορεία του Ψυχρού Πολέμου μπορεί να χωριστεί σε τρεις φάσεις οι οποίες χαρακτήριζαν το επίπεδο αντιπαλότητας μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Η πρώτη φάση αποτελούνται από την κλιμάκωση της αντιπαλότητας, φτάνοντας πολύ κοντά σε μία πυρηνική σύγκρουση, η οποία μπορεί να ερμηνευτεί με τη θεωρία του Δόγματος Αμοιβαίας και Εξασφαλισμένης Καταστροφής. Οι δύο υπερδυνάμεις αντιλήφθηκαν ότι ένας πυρηνικός πόλεμος και οι συνέπειες αυτού, για παράδειγμα ένας μεγάλος αριθμός νεκρών αλλά και η πιθανότητα ενός πυρηνικού χειμώνα, δεν θα είχε κάποιον ουσιαστικό νικητή, κοινώς η σχέση κόστους-οφέλους ενός τέτοιου πολέμου θα ήταν αρνητική ανεξαρτήτως της έκβασης αυτού. Επομένως, αντί να προχωρήσουν σε έναν «θερμό» - άμεσο πόλεμο, επέλεξαν την εξομάλυνση των μεταξύ τους σχέσεων και την μετατόπιση της σύγκρουσης σε έναν πόλεμο δια αντιπροσώπων. Οι δύο πόλεμοι που αναφέρθηκαν παραπάνω, του Αφγανιστάν και του Βιετνάμ, είναι τα

χαρακτηριστικότερα παραδείγματα πολέμων δια αντιπροσώπων. Πέραν όμως αυτών υπήρξε πλήθος άλλων συγκρούσεων κατά τη περίοδο αυτή, όπως ήταν, ενδεικτικά, και ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος.

2.2 Εμπλοκή της Ελλάδας στον Ψυχρό Πόλεμο

Η Ελλάδα είχε ξεκάθαρη εμπλοκή στον Ψυχρό Πόλεμο με την πλευρά των ΗΠΑ. Κατά την πρώτη φάση του Ψυχρού Πολέμου διεξήχθη στην Ελλάδα ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος, κατά τα έτη 1946 με 1949. Στην διάρκεια της Γερμανικής κατοχής, η κύρια αντιστασιακή δράση εναντίον των δυνάμεων κατοχής είχε αναπτυχθεί από αριστερές – κομμουνιστικές οργανώσεις, με προεξάρχουσες αυτές του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Το Ελληνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο ήταν η πολιτική οργάνωση αντίστασης, με τον Ελληνικό Απελευθερωτικό Στρατό να αποτελεί το στρατιωτικό σκέλος της. Με την απελευθέρωση της χώρας, η ελληνική κυβέρνηση, όπου μέχρι πρότινος βρισκόταν εξόριστη στο Κάιρο της Αιγύπτου, επανήλθε για να αναλάβει την εξουσία. Αυτό οδήγησε σε διάφορες προστριβές με έναν σημαντικό αριθμό νεκρών μεταξύ των δύο πολιτικών στρατοπέδων (Iatrides & Rizopoulos, 2000). Εν τέλει, η σύγκρουση των δύο πλευρών οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος διήρκησε μέχρι το 1949, όπου κατέληξε σε νίκη των δεξιών, κυβερνητικών δυνάμεων. Αρχικά, οι κυβερνητικές δυνάμεις υποστηρίζονταν από το Η.Β., ενώ στη συνέχεια υπήρξε σημαντική εμπλοκή και των ΗΠΑ (βλέπε Εικόνα 7). Ενδεικτικό είναι ότι στον ελληνικό εμφύλιο δοκιμάστηκαν από τις ΗΠΑ για πρώτη φορά βόμβες τύπου ναπάλμ, οι οποίες θα έβλεπαν αργότερα ευρεία χρήση ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ. Από την αντίθετη πλευρά, οι φιλοκομμουνιστικές δυνάμεις υποστηρίζονταν από την ΕΣΣΔ και τις ιδεολογικά φιλικά προσκείμενες κομμουνιστικές χώρες των Βαλκανίων. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι το σύστημα λογιστικής και υγειονομικής υποστήριξης του αντάρτικου στρατού αναπτύχθηκε κυρίως σε όμορες χώρες, όπως ήταν η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία, ενώ ο επίσημος ραδιοφωνικός σταθμός των ανταρτών εξέπεμπε από το Βελιγράδι της Σερβίας. Με τον εμφύλιο πόλεμο το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος τίθεται ως παράνομο και ξεκινούν διώξεις εναντίον κομμουνιστών και αριστερόφρονων. Οι διώξεις θα συνεχιστούν για όλη τη περίοδο του εμφυλίου αλλά και μετά από αυτόν, με αποκορύφωμα τις διώξεις του καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου. Με την πτώση της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών το 1974, το ΚΚΕ νομιμοποιείται για πρώτη φορά από την μεταπολίτευση.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι μετά το τέλος του Β' ΠΠ η Ελλάδα ήταν μία από τις αποδέκτριες χώρες του σχεδίου Μάρσαλ. Το σχέδιο είχε οργανωθεί από τις ΗΠΑ με σκοπό την αναδόμηση των Ευρωπαϊκών χωρών και εμπεριείχε οικονομική και υλική βοήθεια. Απώτερος σκοπός του σχεδίου ήταν η επέκταση της Αμερικανικής επιρροής στην Ευρώπη, έναντι της ΕΣΣΔ (Πολίτης, 2020).

Εικόνα 7: Σύσκεψη του Έλληνα Στρατηγού Βατζή με τον Αμερικάνο Στρατηγό Βαν Φλητ και τον Βρετανό Υποστράτηγο Ντάουν (από δεξιά προς τα αριστερά) το 1948. **Πηγή:** lifo.gr

Η χώρα εντάχθηκε στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο το 1952. Μαζί με την Ελλάδα στο ΝΑΤΟ εντάχθηκε και η Τουρκία, χωρίς έτσι να δημιουργηθεί ζήτημα ασφαλείας μεταξύ των δύο, παραδοσιακά αντιπάλων, χωρών (Κουρκουβέλας, 2015).

Η χώρα είχε για μία περίοδο μερικών ετών αποχωρήσει από το στρατιωτικό σκέλος της συμμαχίας. Αφορμή για την αποχώρηση ήταν η εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το 1974, με την εφαρμογή των σχεδίων απόβασης «Αττίλας» και την κατάληψη της μισής σχεδόν νήσου από τις τουρκικές δυνάμεις. Η αποχώρηση ήρθε ως μία μορφή διαμαρτυρίας από την πλευρά της Ελλάδος για το γεγονός ότι μία θεωρητικά σύμμαχος χώρα, η Τουρκία, είχε εισβάλει στην Κύπρο η οποία δεν ήταν μεν μέλος του ΝΑΤΟ, όμως θεωρούταν εκ των πραγμάτων προέκταση του

ελληνισμού. Επίσης, η Ελλάδα ήταν μία από τις τρεις εγγυήτριες χώρες της Κυπριακής Δημοκρατίας, μαζί με το Η.Β. και την Τουρκία. Η Ελλάδα επανήλθε πλήρως στο στρατιωτικό κομμάτι της συμμαχίας το 1980 (Lampas & Filis, 2023).

Στην Ελλάδα είχαν μετασταθμεύσει κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ένας περιορισμένος αριθμός πυρηνικών κεφαλών από τις ΗΠΑ. Οι ακριβείς πληροφορίες για τις τοποθεσίες και την αξιοποίηση των όπλων δεν είναι άμεσα διαθέσιμες στη διεθνή βιβλιογραφία. Τα όπλα φαίνεται να βρίσκονταν σταθμευμένα στην Αεροπορική Βάση του Αράξου, κοντά στην Πάτρα όπου είχε μετασταθμεύσει η 345^η Air Munitions Company της πολεμικής αεροπορίας των ΗΠΑ το 1978 (Efstathiou & Karpis, 2021). Πυρηνικά όπλα ή άλλο κομμάτι στρατιωτικής τεχνολογίας του συστήματος ανίχνευσης και έγκαιρης προειδοποίησης πυρηνικών όπλων του NATO ενδέχεται να υπήρχε στην αεροπορική βάση του Υμηττού, η οποία σήμερα έχει εγκαταλειφθεί. Η 345 AMC αποχώρησε από την βάση του Αράξου το 2001, μεταφέροντας εκτός Ελλάδος είκοσι πυρηνικές κεφαλές (Efstathiou & Karpis, 2021). Επομένως, αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, επισήμως, δεν βρίσκονται πλέον πυρηνικά όπλα. Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι τα πυρηνικά αυτά όπλα δεν βρίσκονταν ποτέ στην κυριαρχία ή τον έλεγχο της εκάστοτε ελληνικής Κυβέρνησης. Ωστόσο η αξιοποίησή τους το πιθανότερο ήταν να γίνει στα πλαίσια ενός ανταποδοτικού χτυπήματος από τις ΗΠΑ προς τη Ρωσία, εάν ποτέ η δεύτερη επιχειρούσε να κάνει κάποιο πρώτο πλήγμα (The New York Times, 1981).

2.3 Οι Διεργασίες του Ψυχρού Πολέμου

Κατά την παράθεση των βασικότερων γεγονότων του Ψυχρού Πολέμου, έγινε αναφορά στην έννοια του πολέμου διά αντιπροσώπου και της αμοιβαίας και εξασφαλισμένης καταστροφής. Αυτές είναι δύο έννοιες οι οποίες είναι απαραίτητο να αναλυθούν, προκειμένου να γίνει καλύτερα αντιληπτό το πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου.

2.3.1 Ο Πόλεμος διά Αντιπροσώπου

Η φυσική έκφανση του πολέμου, σε μεγάλο βαθμό αποτελούνταν ουσιαστικά από ένα σύνολο πολέμων δια αντιπροσώπων (proxy wars). Ως πόλεμος διά αντιπροσώπου ορίζεται η «*σύγκρουση η οποία λαμβάνει χώρα μεταξύ δύο περιφερειακών δυνάμεων και η οποία σύγκρουση μπορεί να θεωρηθεί ως υποκατάστατο της άμεσης σύγκρουσης δύο*

υπερδυνάμεων» (Bar-Siman-Tov, 1984). Η κατανόηση του φαινομένου του πολέμου διά αντιπροσώπων είναι σημαντική για την εξερεύνηση της ανανοηματοδότησης της έννοιας του ψυχρού πολέμου, διότι συναντάται εκ νέου στην περίπτωση του Ρώσο-ουκρανικού πολέμου.

Σε έναν πόλεμο διά αντιπροσώπου, πίσω από μία ή περισσότερες από τις περιφερειακές δυνάμεις βρίσκονται άλλες υπερδυνάμεις, οι οποίες δεν εμπλέκονται άμεσα στη σύγκρουση, ιδιαίτερα όσον αφορά την αποστολή δικών τους στρατευμάτων, όμως δύνανται να βοηθούν ένα από τα δύο μέρη. Η βοήθεια αυτή έγκειται συνηθέστερα στην αποστολή οπλισμού, παροχή στρατιωτικής εκπαίδευσης και συμβούλων αξιωματικών. Ένα σημαντικό στοιχείο του φαινομένου είναι ότι η υπερδύναμη θεωρεί πως διαμέσου αυτής της περιφερειακής σύγκρουσης, και υποστηρίζοντας μία από τις δύο πλευρές, θα είναι σε θέση να προωθήσει τα δικά της, διεθνή ή περιφερειακά, στρατηγικά και πολιτικά συμφέροντα (Bar-Siman-Tov, 1984).

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου υπήρξε ένας μεγάλος αριθμός πολέμων διά αντιπροσώπων, οι οποίοι αντικατέστησαν την ουσιαστική σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Οι δύο συγκρούσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, δηλαδή οι πόλεμοι του Βιετνάμ και του Αφγανιστάν, είναι δύο από τα σημαντικότερα παραδείγματα πολέμων διά αντιπροσώπων. Η σημαντικότητά τους έγκειται σε δύο στοιχεία, πρωτίστως ότι οι δύο υπερδυνάμεις συμμετείχαν ανοιχτά σε αυτούς, με την αποστολή στρατευμάτων, και δευτερευόντως ότι και στις δύο περιπτώσεις οι υπερδυνάμεις ηττήθηκαν και αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από τον πόλεμο προκειμένου να περιορίσουν τις απώλειές τους, διακόπτοντας την υποστήριξη που παρείχαν στις φιλικά προσκείμενες περιφερειακές δυνάμεις. Η ήττα των υπερδυνάμεων και οι συνέπειες αυτής, ήταν ακριβώς και η αιτία που οι πόλεμοι αυτοί έλαβαν τόσο μεγάλη αξία στο δημόσιο λόγο.

Παρ' όλα αυτά, υπήρξαν και πολλοί πόλεμοι στους οποίους οι δύο υπερδυνάμεις δεν ανέπτυξαν εμφανώς στρατεύματα, όπως ήταν ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (Brown, 2016). Στην περίπτωση του ελληνικού εμφυλίου, οι δύο αντιπρόσωποι της σύγκρουσης ήταν από την πλευρά των ΗΠΑ ο εθνικός στρατός και η κυβέρνηση της Αθήνας, από την πλευρά της ΕΣΣΔ το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και αργότερα ο ΔΣΕ. Καμία από τις δύο υπερδυνάμεις δεν ανέπτυξε στρατεύματα εντός της ελληνικής επικράτειας, όμως και οι δύο πλευρές παρείχαν υλικοτεχνική βοήθεια και εκπαίδευση στις δύο αντίπαλες πλευρές. Ο κύριος λόγος για τον οποίο οι δύο πλευρές απέφευγαν την άμεση

σύγκρουση έγινε εμφανής στην περίπτωση της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας. Μία άμεση σύγκρουση θα ενείχε τον κίνδυνο ολοκληρωτικού πυρηνικού πολέμου, με όλες τις συνέπειες που κάτι τέτοιο θα είχε.

2.3.2 Το δόγμα της Αμοιβαίας και Εξασφαλισμένης Καταστροφής

Στα ενδεχόμενα αποτελέσματα μίας άμεσης πυρηνικής σύγκρουσης ήταν η αμοιβαία και εξασφαλισμένη καταστροφή και των δύο πυρηνικών δυνάμεων. Από την οπτική της Δύσης, ο λόγος για τον οποίο ο ψυχρός πόλεμος δεν κλιμακώθηκε σε μία γενικευμένη σύγκρουση μεταξύ των δύο αντίπαλων υπερδυνάμεων, προέκυψε από αυτό ακριβώς το ενδεχόμενο και αποτυπώνεται στο δόγμα της Αμοιβαίας και Εξασφαλισμένης Καταστροφής (αγγλ.: Mutually Assured Destruction – M.A.D.).

Το δόγμα MAD έγινε ευρύτερα γνωστό τη δεκαετία του 1960, υπό την προεδρία του Lyndon B. Johnson. Οι βάσεις του δόγματος MAD είχαν τεθεί νωρίτερα, υπό την έννοια της Εξασφαλισμένης Καταστροφής – Assured Destruction. Υπό αυτή την έννοια, εάν μία πυρηνική δύναμη ερχόταν σε σύγκρουση με μία μη πυρηνική και αποφάσιζε να κάνει χρήση των πυρηνικών της δυνατοτήτων, η καταστροφή της δεύτερης ήταν εξασφαλισμένη (Sokolski, 2004). Αυτή η σκέψη ενέχει τον κίνδυνο ενός λογικού σφάλματος, υπό την έννοια ότι μία μη πυρηνική δύναμη ενδέχεται μεν να μην έχει πυρηνικά όπλα, όμως μπορεί να διαθέτει αντιβαλλιστική και αντιαεροπορική προστασία, οι οποίες να καθιστούσαν αδύνατη την παράδοση του πυρηνικού φορτίου. Επομένως, τα επιτυχημένα χτυπήματα θα ήταν περιορισμένα σε αριθμό και τελικώς δεν θα υπήρχε ολοκληρωτική καταστροφή της μη πυρηνικής δύναμης.

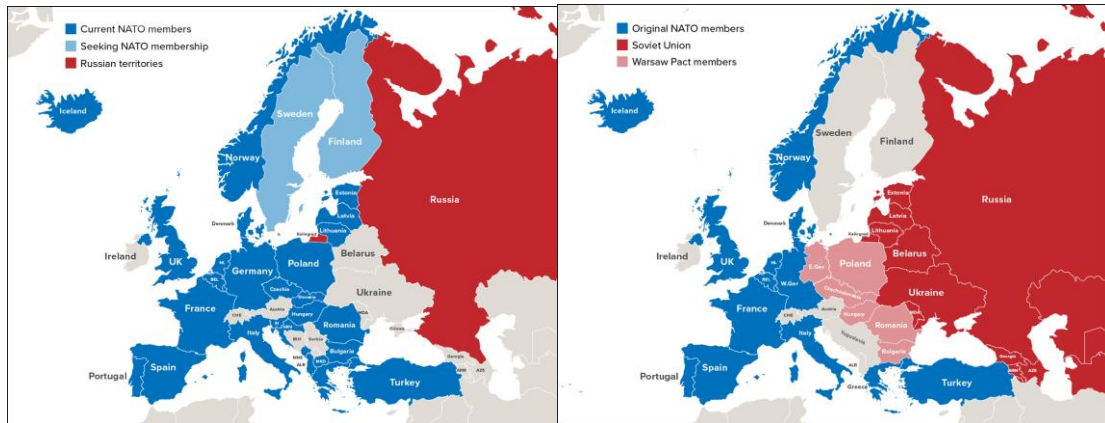
Το δόγμα της Αμοιβαίας και Εξασφαλισμένης Καταστροφής, προϋποθέτει μία παρόμοια και ορθολογική αντίληψη της στρατηγικής και από τις δύο πλευρές. Σύμφωνα όμως με σχετικές μελέτες, οι διαμορφωτές πολιτικής και οι στρατιωτικοί ηγέτες της ΕΣΣΔ δεν είχαν την ίδια αντίληψη με εκείνη των δυτικών ομολόγων τους (Snyder, 1977). Συγκεκριμένα, η διαφορετική στρατιωτική κουλτούρα των επιτελών της ΕΣΣΔ, ενδέχεται να συμπεριλάμβανε την αποδοχή των συνεπειών ενός πυρηνικού πολέμου, υπό την προϋπόθεση του ότι θα ήταν εξασφαλισμένη η συνέχεια του κρατικού μηχανισμού της ΕΣΣΔ. Επί του πρακτέου αυτό θα σήμαινε ότι η ΕΣΣΔ θα δεχόταν να επιφέρει ένα πυρηνικό πλήγμα ανεξαρτήτως των θανάτων ή λοιπών συνεπειών, εφόσον θα διέθετε την πολεμική υπεροπλία έναντι των ΗΠΑ και των άλλων πυρηνικών συμμάχων τους και επομένως θα εξασφάλιζε την ήττα των χωρών αυτών,

ενώ παράλληλα θα εξασφαλιζόταν η επιβίωση της ΕΣΣΔ ως νικήτρια αυτής της σύγκρουσης. Η ανωτέρω στρατηγική βεβαίως γίνεται στα πλαίσια του δίπολου ΗΠΑ-ΕΣΣΔ και δεν λαμβάνει υπόψη τρίτες χώρες οι οποίες θα μπορούσαν να εμφανιστούν στο κενό ισχύος που θα δημιουργούνταν.

Συμπερασματικά, λοιπόν για τις διεργασίες του Ψυχρού Πολέμου, μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε τα ιστορικά γεγονότα που προαναφέρθηκαν, στα δυο κύρια χαρακτηριστικά του, στους πολέμους δια αντιπροσώπων και στο δόγμα αμοιβαίας εξασφαλισμένης καταστροφής (MAD). Στην πρώτη κατηγορία έχουμε παραδείγματα όπως τους πολέμους στην Κορέα, του Βιετνάμ και τον πόλεμο του Αφγανιστάν και στην δεύτερη κατηγορία ανήκει η κρίση των πυραύλων της Κούβας, ιστορικό γεγονός που γέννησε τον φόβο αμοιβαίας πυρηνικής καταστροφής.

2.4 Η Σύγχρονη Αντιπαράθεση ΗΠΑ-Ρωσίας

Από τη διάλυση της ΕΣΣΔ και έπειτα, οι σχέσεις Ρωσίας – ΗΠΑ έχουν περάσει από διάφορες περιόδους εξομάλυνσης και έντασης. Η κύρια πηγή της έντασης αυτής φαίνεται να προέρχεται από την εξάπλωση του ΝΑΤΟ προς τα ρωσικά σύνορα. Σε ανεπίσημες συμφωνίες μεταξύ των δύο μερών, μετά την επανένωση της Γερμανίας, είχε συμφωνηθεί η Ρωσία να αποσύρει στρατεύματα και εξοπλισμό από την ανατολική Ευρώπη, με αντάλλαγμα τη διαβεβαίωση ότι οι ΗΠΑ δεν θα εμπλέκονταν σε αυτήν (Sarotte, 2014). Έκτοτε, και με την πτώση των σοβιετικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, το ΝΑΤΟ έχει ενσωματώσει οκτώ πρώην σοβιετικές χώρες της ανατολικής Ευρώπης, τη Γερμανία, την Πολωνία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Τσεχία και τη Σλοβακία (ως πρώην Τσεχοσλοβακία), δύο ουδέτερες σκανδιναβικές χώρες, τη Σουηδία και τη Φινλανδία, καθώς και τρεις χώρες οι οποίες προέκυψαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, την Αλβανία, τη Βόρειο Μακεδονία και το Μαυροβούνιο (βλέπε Εικόνα 8) (Kemp, 2022).

Εικόνα 8: Οι χώρες-μέλη του NATO το 2022 (αριστερά) σε σύγκριση με τις χώρες-μέλη το 1990 (δεξιά). **Πηγή:** cnbc.com.

Η αντιπαλότητα των δύο χωρών εξακολουθεί να υφίσταται, χωρίς όμως να τίθεται εκ των πραγμάτων ζήτημα της στρατιωτικής υπεροπλίας και οικονομικής ανωτερότητας των Αμερικανών. Δύο από τα σημαντικότερα και πλέον πρόσφατα περιστατικά εμπλοκής των δύο υπερδυνάμεων είναι ο εμφύλιος πόλεμος της Συρίας και τα αποσχιστικά κινήματα και ο πόλεμος στην Ουκρανία.

Ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2011, στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης, όταν εκδηλώθηκαν μαζικές διαδηλώσεις εναντίον του καθεστώτος, του Προέδρου της Συρίας, Μπασάρ Αλ-Ασαντ (Baltes, 2016). Στον εμφύλιο ενεπλάκησαν και άλλες δυνάμεις, όπως η Τουρκία, η οποία εισέβαλε στη Συρία για τη δημιουργία μίας προστατευτικής ζώνης στα σύνορά της, και οι Κούρδοι, οι οποίοι επιχειρούν τη δημιουργία αυτόνομου Κουρδικού Κράτους. Η Ρωσία ενεπλάκη στον πόλεμο προς υποστήριξη του φιλορώσου προέδρου (Oligie, 2019). Όμως το κυριότερο ζήτημα το οποίο προέκυψε από τον Συριακό Εμφύλιο ήταν η ανάδειξη του φονταμενταλιστικού Ισλαμικού Κράτους (Wilson Center, 2019). Η διεθνής κοινότητα αντέδρασε στην εμφάνιση του τελευταίου, με την αποστολή στρατευμάτων και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων εναντίον του στα πλαίσια μίας ενιαίας υπερεθνικής συμμαχίας, της Συνδυασμένης Διακλαδικής Δύναμης Κρούσης – Επιχείρηση Εγγενής Λύση (αγγλ.: Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve) (CJTF-OIR, 2024). Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων, υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δύο δυνάμεις, Ρωσικές και Αμερικανικές, ήρθαν σε άμεση σύγκρουση μεταξύ τους (Mauer K. 2023).

Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι η ίσως η σημαντικότερη προστριβή μεταξύ των δύο κρατών σήμερα. Εντός της ουκρανικής επικράτειας υπήρχε μία ρωσική μειονότητα, κυρίως στο νοτιοανατολικό κομμάτι της χώρας. Ξεκινώντας το 2014, και ως μέρος της γενικευμένης πολιτικής αστάθειας που βίωνε η χώρα, οι περιοχές όπου διαβιούσε η μειονότητα αποσχίστηκαν από την Ουκρανία, ενώ η Ρωσία απέστειλε στρατεύματα προς υποστήριξή τους (Plokhy, 2023). Το 2022, η Ρωσία επιτέθηκε στην Ουκρανία στα πλαίσια μιας «ειδικής στρατιωτικής επιχείρησης» όπως χαρακτηρίστηκε ο πόλεμος από την πλευρά της. Σκοπός της «επιχείρησης» αυτής ήταν η γρήγορη ανατροπή της κυβέρνησης του Κιέβου και να τεθεί η χώρα υπό τον έλεγχο της Ρωσίας. Όμως, τόσο η αντίσταση της Ουκρανίας, όσο και η τεράστια υλική βοήθεια που έλαβε η χώρα συντέλεσαν στην επιτυχή αντιμετώπιση των ρωσικών δυνάμεων και τη μετατροπή του πολέμου σε έναν πόλεμο φθοράς. Ο πόλεμος αυτός πληροί τα κριτήρια για να χαρακτηριστεί ως ένας πόλεμος διά αντιπροσώπων, με την Ουκρανία να στηρίζεται άμεσα από τις ΗΠΑ και τις συμμαχικές χώρες, με την αποστολή οικονομικής βοήθειας και στρατιωτικού εξοπλισμού προς υποστήριξη της.

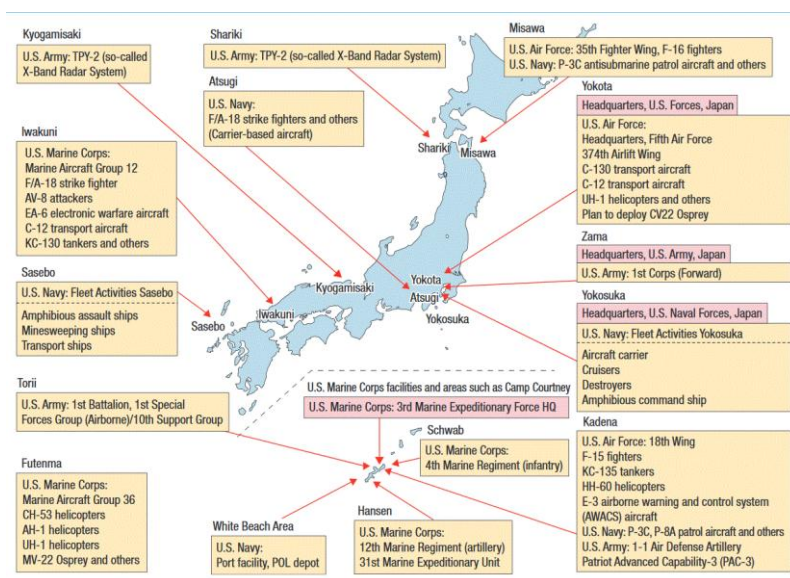
2.5 Η Σύγχρονη Αντιπαράθεση ΗΠΑ-Κίνας

Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας έχει συντελέσει στην ανταγωνιστική θέση της έναντι των ΗΠΑ. Με δεδομένα του 2024, η σύγκριση μεταξύ των τριών δυνάμεων (ΛΔΚ-ΗΠΑ-Ρωσίας) κατατάσσει τις ΗΠΑ στην πρώτη θέση τόσο σε επίπεδο οικονομίας, όσο και σε επίπεδο στρατιωτικής δύναμης. Η Κίνα βρίσκεται στην 2η θέση όσον αφορά την οικονομία, ενώ η Ρωσία στην 11η θέση παγκοσμίως, λαμβάνοντας υπόψη το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Silver, 2024). Όσον αφορά την στρατιωτική δύναμη, η Ρωσία βρίσκεται στην 2η θέση, ενώ η ΛΔΚ στην 3η θέση παγκοσμίως (GFP, 2024).

Η σύγχρονη αντιπαράθεση Κίνας – ΗΠΑ δεν στηρίζεται στον ίδιο βαθμό σε ιδεολογικούς παράγοντες, όπως θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως ήταν στην περίπτωση του Ψυχρού Πολέμου, όμως σε παράγοντες οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων. Οι δύο υπερδυνάμεις έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις, με τις ΗΠΑ να βασίζονται στην προβολή ισχύος μέσω των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων, όπως είναι η διεύρυνση του ΝΑΤΟ, ενώ η ΛΔΚ να βασίζεται κυρίως σε οικονομικές

πρωτοβουλίες, όπως είναι η Πρωτοβουλία μιας Ζώνης και ενός Δρόμου. (One Belt, One Road)⁵

Παρ' όλα αυτά υπάρχουν σημεία στρατιωτικής τριβής μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα από αυτά έχουν να κάνουν με τις σχέσεις της Κίνας με την Ιαπωνία και την Ταϊβάν. καθώς και με την χερσόνησο της Κορέας. Από το τέλος του Β' ΠΠ, οι ΗΠΑ εγκατέστησαν, στις προαναφερθέντες χώρες, έναν αριθμό στρατευμάτων σε βάσεις, ορισμένες εκ των οποίων διατηρούν μέχρι και σήμερα, όσον αφορά τη Νότια Κορέα και την Ιαπωνία (βλέπε Εικόνα 9) (Feikert & Chanlett, 2011).

Εικόνα 9: Οι βάσεις των ΗΠΑ στην Ιαπωνία. **Πηγή:** mod.go.jp

Οι ΗΠΑ είχαν κατά το παρελθόν συνάψει αμυντικές συμφωνίες με χώρες ανταγωνιστικές της ΛΔΚ. Συγκεκριμένα, το 1951 στο Σαν Φρανσίσκο υπογράφηκε αμοιβαία αμυντική συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας, ενώ το 1955 υπεγράφη στην Ουάσιγκτον συνθήκη αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ της Δημοκρατίας της Κίνας και των ΗΠΑ (CFR, 2024). Ομοίως, το 1953 έγινε αντίστοιχη συμφωνία μεταξύ των ΗΠΑ και της Νοτίου Κορέας (USFK, 1953). Ως κομμάτι της ανωτέρω συμφωνίας, προβλεπόταν η εγκατάσταση Αμερικανικών στρατευμάτων στο νότιο μέρος της χερσονήσου.

⁵ Η Πρωτοβουλία μίας Ζώνης και ενός Δρόμου (Belt and Road Initiative) είναι ένα αναπτυξιακό σχέδιο της Κίνας που στοχεύει στη δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου υποδομών και εμπορικών συνδέσεων. Μέσω επενδύσεων σε έργα μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών, η Κίνα επιδιώκει να ενισχύσει την οικονομική συνεργασία και τη συνδεσιμότητα μεταξύ Ασίας, Ευρώπης και Αφρικής, με την παράλληλη προώθηση των γεωπολιτικών της συμφερόντων. (Yiping H. (2016).

Πέραν των ανωτέρω γεωπολιτικών προστριβών, υπάρχει και η διάσταση της οικονομικής σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών. Σύμφωνα με το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών των ΗΠΑ (αγγλ.: FBI – Federal Bureau of Investigation), η ΛΔΚ και το κυβερνών Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα αποτελούν μία εξαιρετικά μεγάλη απειλή για την οικονομική ευημερία της χώρας. Η ΛΔΚ εφαρμόζει τακτικές επηρεασμού της αμερικανικής κοινής γνώμης και των νομοθετών, οι οποίες σε συνδυασμό με αθέμιτες οικονομικές και βιομηχανικές πρακτικές αποσκοπούν στην υπονόμευση της εθνικής και διεθνούς κυριαρχίας των ΗΠΑ, προωθώντας παράλληλα τη ΛΔΚ ως μοναδική υπερδύναμη στο παγκόσμιο σκηνικό (FBI, 2024). Ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της αντίληψης είναι, η δήλωση του Διευθυντή του FBI, Christopher Wray, σύμφωνα με τον οποίο *«Η μεγαλύτερη μακροπρόθεσμη απειλή για την εθνική πνευματική ιδιοκτησία και οικονομική ευημερία του έθνους μας (σ.σ.: των ΗΠΑ), είναι οι δράσεις συμβατικής και οικονομικής κατασκοπίας της Κίνας».*

3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία (Achcar, 2023), η περίοδος αποκλιμάκωσης της δεύτερης φάσης του Ψυχρού Πολέμου είχε δώσει την ψευδαίσθηση στους ιστορικούς ότι η διαμάχη μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ είχε ολοκληρωθεί, φέρνοντας μία περίοδο ειρήνης, ενώ η συνέχεια της τρίτης φάσης του πολέμου ήταν ο δεύτερος ή νέος Ψυχρός Πόλεμος. Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, η παλαιότερη αναφορά στον όρο νέος Ψυχρός Πόλεμος εντοπίζεται το 1994, από έναν Σοβιετικό αξιωματούχο. Αυτή η τάση παρατηρείται και τα επόμενα χρόνια, με διάφορους ειδικούς να αναφέρονται κατά καιρούς σε έναν νέο ψυχρό πόλεμο όπως, ενδεικτικά, το 1998-99 με τον πόλεμο του Κοσόβου, και το 2006 υπό τις Προεδρίες των Μπους και Πούτιν.

Σύμφωνα με τον Dadak (2010), ο αναφερόμενος αυτός ως νέος Ψυχρός Πόλεμος άρχισε να κλιμακώνεται σημαντικά με την άνοδο του Βλαντιμίρ Πούτιν στην εξουσία, αρχικά ως Πρωθυπουργός το 2008 και στη συνέχεια ως Πρόεδρος της Ρωσίας, από το 2012 και μέχρι σήμερα. Από τις πρώτες ενδείξεις αυτής της σύγκρουσης ήταν ο οικονομικός ανταγωνισμός ο οποίος προωθήθηκε εναντίον του δολαρίου.

Ο πρόσφατος πόλεμος στην Ουκρανία έρχεται να επιβεβαιώσει την θεώρηση ενός νέου Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των δύο δυνάμεων, καθότι η κύρια ανάλυση του πολέμου είναι αυτή ενός πολέμου διά αντιπροσώπου, άποψη την οποία ασπάζεται ένας

σημαντικός αριθμός στρατιωτικών επιστημόνων (Karabulut και Oguz, 2018; Hughes, 2014; Heinsch, 2015). Οι τακτικές μη άμεσης σύγκρουσης, όπως είναι ο οικονομικός ανταγωνισμός, ο πόλεμος διά αντιπροσώπου, αλλά και οι οικονομικές κυρώσεις που έχουν επιβληθεί από την πλευρά της δύσης, των ΗΠΑ και της ΕΕ, είναι χαρακτηριστικές τακτικές ενός ψυχρού πολέμου, όπως προκύπτει και από τον γενικό ορισμό του όρου ο οποίος παρατέθηκε στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας.

Αντιθέτως, όσον αφορά την περίπτωση του δόγματος MAD, η συζήτηση γύρω από το θέμα φαίνεται να έχει ατονήσει σε σχέση με την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, με δύο βασικούς παράγοντες να παίζουν ρόλο σε αυτή τη μεταστροφή.⁶ Ο πρώτος είναι η προσήλωση των δυτικών δυνάμεων στην χρήση πυρηνικών αποκλειστικά και μόνο ως μέσο αντιμετώπισης ενός «πρώτου χτυπήματος» από την πλευρά μίας άλλης πυρηνικής δύναμης, ήτοι της Ρωσίας. Ο δεύτερος είναι η αναγνώριση από πλευράς της Ρωσίας ότι δεν διαθέτει τα μέσα να αντιμετωπίσει μεγάλο αριθμό πυρηνικών χτυπημάτων από τις δυτικές χώρες. Παρ' όλα αυτά, η χρήση πυρηνικών όπλων παρουσιάζει έναν σημαντικό κίνδυνο, ιδιαιτέρως όταν γίνεται αναφορά στη χρήση «τακτικών» πυρηνικών όπλων περιορισμένων δυνατοτήτων (Nelson και Montogomery, 2022; Hellman και Cerf, 2021).

Όσον αφορά τη διαμάχη ΗΠΑ – Κίνα, η χρήση του όρου νέος ψυχρός πόλεμος συναντάται και σε αυτή την περίπτωση στη διεθνή βιβλιογραφία όσον αφορά τις πολιτικές επιστήμες και τις διεθνείς σχέσεις (Sokmen, 2019; Khobragade και Nim, 2021; Brands και Gaddis, 2021). Ωστόσο, η αναγνώριση της σύγκρουσης ως ενός νέου και ξεχωριστού από τη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας ψυχρού πολέμου παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα, τα οποία οι ευρωπαϊκές, κυρίως, χώρες δεν είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν σε πολιτικό επίπεδο. Η δόμηση της προς ανατολικής ευρωπαϊκής άμυνας κατά τη περίοδο του ψυχρού πολέμου, αλλά και η οικονομική πολιτική εξάπλωσης που έχει ακολουθήσει η Κίνα, συνεπάγεται με την αναγνώριση της διαμάχης ως ενός ψυχρού πολέμου και η οι οικονομικές επιπτώσεις αυτής της αναγνώρισης θα ήταν εις βάρος των γενικότερων συμφερόντων ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών. Ενδεικτικά, η Κίνα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της ΕΕ, με τις εξαγωγές από την Ευρώπη προς την Κίνα να ανέρχονται σε 233 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ οι εισαγωγές να είναι 472 δισεκατομμύρια ευρώ, με στοιχεία του 2021.

⁶ Η έρευνα για την μελέτη έχει ολοκληρωθεί μέχρι το καλοκαίρι του 2024

Αντίστοιχα, εταιρείες κινεζικών συμφερόντων κατέχουν ποσοστά σε λιμένες σε Γερμανία, Ελλάδα, Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Ισπανία, Γαλλία, Μάλτα, Ιταλία, Σουηδία και Πολωνία, με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να εκφράζει ανησυχίες για την ενδεχόμενη προώθηση πολιτικών συμφερόντων από πλευράς της Κίνας λόγω αυτής της οικονομικής αλληλεξάρτησης (European Parliament, 2023).

Όσο η κλιμάκωση της σύγκρουσης ΗΠΑ – Κίνας συνεχίζεται, είναι πολύ πιθανό αυτή να επισκιάσει τη σύγκρουση ΗΠΑ – Ρωσίας και να αναδειχθεί στον κυρίαρχο νέο Ψυχρό Πόλεμο. Κάτι τέτοιο θα είναι ακόμη πιθανότερο σε περίπτωση που υπάρξει κλιμάκωση των περιφερειακών επεισοδίων που έχουν λάβει χώρα μεταξύ Κίνας, Ταιβάν, Ιαπωνίας και Νοτίου Κορέας, ενδεχομένως με την εμφάνιση ενός πολέμου ή περιορισμένης σύγκρουσης διά αντιπροσώπων (Minghao, 2019).

Παρ' όλα αυτά, οι επιδιώξεις των δύο χωρών ενδέχεται να ικανοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό στην περίπτωση συνεργασίας, παρά στην περίπτωση σύγκρουσης, όπως προτείνεται από τον Rosss (2020). Συγκεκριμένα, ο περιορισμός της σύγκρουσης μεταξύ των δύο κρατών με την υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών μπορεί να βοηθήσει στην προώθηση των συμφερόντων και των δύο κρατών, αποκλιμακώνοντας το αίσθημα ενός ανερχόμενου ψυχρού πολέμου.

4. Μεθοδολογία

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η ερευνητική μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να συλλεχθούν και να αναλυθούν τα δεδομένα της μελέτης. Αρχικά γίνεται προσδιορισμός των λέξεων-κλειδιών προς αναζήτηση, των πηγών από τις οποίες αυτά αναζητήθηκαν, ο τρόπος με τον οποίον έγινε η αναζήτηση και, τέλος, ο τρόπος με τον οποίο έγινε η ανάλυσή τους.

4.1 Προσδιορισμός Λέξεων

Παρ' ότι ο όρος ο οποίος αναλύεται είναι συγκεκριμένα ο όρος «Ψυχρός Πόλεμος», κατά τη σχεδίαση της μεθοδολογίας θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι ενδεχόμενες διαφορετικές μορφές στις οποίες μπορεί να εμφανίζεται. Δεδομένου του ότι η μελέτη περιορίζεται στην ελληνική γλώσσα, οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής γραμματικής δίνουν τέσσερεις διαφορετικές κλίσεις του όρου, την ονομαστική, τη γενική, την αιτιατική και την κλητική ως ο Πίνακας 2:

Πτώσεις	Άρθρο	
Ονομαστική	ο	Ψυχρός Πόλεμος
Γενική	του	Ψυχρού Πολέμου
Αιτιατική	τον	Ψυχρό Πόλεμο
Κλητική	(ω)	Ψυχρέ Πόλεμε

Πίνακας 2: Η κλίση του όρου «Ψυχρός Πόλεμος» στη νέα ελληνική

Από τις κλίσεις απορρίπτεται η κλητική, εφόσον σαν κλίση δεν χρησιμοποιείται με την ίδια συχνότητα όσο οι άλλες τρεις στην ελληνική γλώσσα, ιδιαίτερα δε για την αναφορά σε έννοιες. Ομοίως, στην μελέτη δεν συμπεριλαμβάνεται ο πληθυντικός αριθμός, καθώς από την βιβλιογραφία δεν προκύπτει αναφορά σε παραπάνω από έναν «ψυχρό πόλεμο» τη φορά.

Επομένως, οι λέξεις για τις οποίες θα γίνει αναζήτηση και εννοιολογική ανάλυση είναι οι εξής: «Ψυχρός Πόλεμος», «Ψυχρού Πολέμου», «Ψυχρό Πόλεμο».

4.2 Προσδιορισμός Πηγών

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, η μελέτη θα περιοριστεί στην ανάλυση περιεχομένου ελληνικών διαδικτυακών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (ιστοσελίδων). Η επιλογή των ιστοσελίδων έγινε με βάση την επισκεψιμότητα που αυτές

παρουσιάζουν στο ελληνικό διαδίκτυο. Για την επιλογή των ιστοσελίδων αξιοποιήθηκε το εργαλείο SimilarWeb, το οποίο παρέχει διάφορα στοιχεία για το πόσο δημοφιλής είναι μία ιστοσελίδα, λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικούς παράγοντες. Ο δείκτης της επιλογής ήταν ο συνολικός αριθμός επισκέψεων της εκάστοτε ιστοσελίδας κατά το τελευταίο τρίμηνο. Η αρχική λίστα με τις ιστοσελίδες περιορίστηκε στις πέντε δημοφιλέστερες, λόγω των περιορισμών που επιβάλλει η δωρεάν έκδοση του λογισμικού. Στην κατηγορία “News and Media Publishers” η κατάταξη για τις πέντε δημοφιλέστερες έχει ως ο Πίνακας 3:

Ιστοσελίδα	Επισκεψιμότητα (σε εκατομμύρια επισκέψεις ανά μήνα)
Protothema.gr	41.7
Google.gr	35.3
Iefimerida.gr	23.0
In.gr	21
Yahoo.com	(Μη διαθέσιμο στη δωρεάν έκδοση)

Πίνακας 3: Οι δημοφιλέστερες ιστοσελίδες ενημέρωσης στην Ελλάδα κατά σειρά επισκεψιμότητας. **Πηγή:** Similarweb.com

Από τις ανωτέρω ιστοσελίδες απορρίφθηκαν από την επιλογή το google.gr και το yahoo.gr, διότι δεν αποτελούν αμιγώς ελληνικές ιστοσελίδες. Στη θέση τους επιλέχθηκε η ιστοσελίδα Rizospastis.gr, η οποία αποτελεί την ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας «Ριζοσπάστης» του ΚΚΕ, προκειμένου να ελεγχθεί η ύπαρξη πολιτικού πρόσημου στην ερμηνεία του, υπό εξέταση, όρου, με 263.4 χιλιάδες επισκέψεις.

Επομένως, οι τελικά επιλεγμένες ιστοσελίδες ήταν οι ακόλουθες τέσσερις ως Πίνακας 4:

Protothema.gr
Iefimerida.gr
In.gr
Rizospastis.gr

Πίνακας 4: Η τελική επιλογή των ελληνικών ιστοσελίδων.

4.3 Αναζήτηση Λέξεων

Η αναζήτηση των λέξεων – όρων που προσδιορίστηκαν στην αρχή του κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε κάνοντας χρήση μακροεντολών σύνθετης αναζήτησης στην

ιστοσελίδα google.gr. Αυτό ήταν αναγκαίο, δεδομένου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η επιλογή αναζήτησης που παρείχαν οι ίδιες οι ιστοσελίδες δεν εμφάνιζε τα σωστά αποτελέσματα. Παραδείγματος χάριν, στην ιστοσελίδα in.gr η αναζήτηση του όρου «ψυχρός πόλεμος» δεν εμφάνισε κανένα αποτέλεσμα.

Η μακροεντολή η οποία χρησιμοποιήθηκε ήταν η εξής (βλέπε Hardwick, 2024):

```
site:site.gr “ψυχρός πόλεμος” OR “ψυχρού πολέμου” OR “ψυχρό πόλεμο”
```

Η παραπάνω εντολή περιορίζει την αναζήτηση μόνο σε ιστοσελίδες οι οποίες βρίσκονται στον τομέα ιστότοπου site.gr, αναζητεί ακριβώς τους όρους οι οποίοι βρίσκονται εντός των αγγλικών εισαγωγικών (“ψυχρός πόλεμος”, “ψυχρού πολέμου” και “ψυχρό πόλεμο”), ενώ η εντολή OR συμπεριλαμβάνει στην αναζήτηση όλες τις περιπτώσεις εμφάνισης των όρων. Το τελευταίο στοιχείο ενέχει τον κίνδυνο εμφάνισης διπλότυπων αποτελεσμάτων. Για την αποφυγή διπλών μετρήσεων, έγινε μεμονωμένος έλεγχος των αποτελεσμάτων.

Επομένως, το σύνολο των μακροεντολών αναζήτησης οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι εξής:

```
site:protothema.gr “ψυχρός πόλεμος” OR “ψυχρού πολέμου” OR “ψυχρό πόλεμο”
```

```
site:iefimerida.gr “ψυχρός πόλεμος” OR “ψυχρού πολέμου” OR “ψυχρό πόλεμο”
```

```
site:in.gr “ψυχρός πόλεμος” OR “ψυχρού πολέμου” OR “ψυχρό πόλεμο”
```

```
site:rizospastis.gr “ψυχρός πόλεμος” OR “ψυχρού πολέμου” OR “ψυχρό πόλεμο”
```

4.4 Αξιολόγηση Νοηματικού Πλαισίου

Η αξιολόγηση του νοηματικού πλαισίου των αναφορών πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού Antconc. Το λογισμικό αυτό αναπτύχθηκε από το Τμήμα Θετικών Επιστημών και Μηχανικής του Πανεπιστημίου Waseda στο Τόκυο της Ιαπωνίας. Το λογισμικό δίνει τη δυνατότητα αναζήτησης συγκεκριμένων λέξεων σε ένα σύνολο αρχείων και εμφανίζει το νοηματικό πλαίσιο, πριν και μετά της λέξεως. Προκειμένου να εισαχθούν τα άρθρα στο πρόγραμμα θα πρέπει να είναι σε συγκεκριμένη μορφή. Επομένως έγινε αρχικά αποθήκευση των ιστοσελίδων των άρθρων και στη συνέχεια έγινε μετατροπή τους σε μορφή PDF προκειμένου να μπορούν να εισαχθούν και να αναλυθούν από το λογισμικό.

4.5 Ανάλυση – Παρουσίαση Αποτελεσμάτων

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε κάνοντας χρήση του λογισμικού Microsoft Excel. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα κατηγοριοποιήθηκαν βάσει της αξιολόγησης του νοηματικού τους πλαισίου σύμφωνα με την αναφορά τους στην γενική έννοια του όρου, στη σύγκρουση ΗΠΑ-Ρωσίας ή σε μία νέα σύγκρουση.

5. Αποτελέσματα της Έρευνας

Τα αρχικά αποτελέσματα από την χρήση των μακροεντολών που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται ως ο Πίνακας 5. Θα πρέπει να τονιστεί ότι το χρονικό εύρος των αποτελεσμάτων είναι από το 2000 και μετά, με εξαίρεση ορισμένα άτομα του Ριζοσπάστη τα οποία είναι από τη δεκαετία του 1990.

Ιστοσελίδα	Μοναδικά Αποτελέσματα	Αποτελέσματα τα οποία απορρίφθηκαν αυτομάτως από την μηχανή αναζήτησης ως διπλότυπα:
Protothema.gr	297	296
Iefimerida.gr	293	292
In.gr	290	289
Rizospastis.gr	187	186

Πίνακας 5: Μοναδικά αποτελέσματα ανά ιστοσελίδα.

Η μοναδιαία διαφορά μεταξύ των δύο στηλών αφορούσε την εμφάνιση ως αποτελέσματος εικόνων οι οποίες σχετίζονταν με τα άρθρα που παρουσίαζαν ζητήματα του όρου. Τα μοναδικά αποτελέσματα επίσης ελέγχθηκαν για τυχόν ύπαρξη διπλότυπων αποτελεσμάτων ή αποτελεσμάτων μη σχετικών με την έρευνα. Για παράδειγμα, ορισμένες ιστοσελίδες δεν αφορούσαν άρθρα τα οποία διαπραγματεύονταν το θέμα του Ψυχρού Πολέμου, όμως παρέπεμπαν ή είχαν ως διαφήμιση («διαβάστε περισσότερα») σε άλλες ιστοσελίδες του ίδιου μέσου. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρχε αναρτημένο το τηλεοπτικό πρόγραμμα της περιόδου, το οποίο ενδέχεται να είχε αναφορές ταινιών, ντοκιμαντέρ ή λοιπών εκπομπών στον ψυχρό πόλεμο. Επίσης, ορισμένες σελίδες ήταν σελίδες οι οποίες παρουσίαζαν τους όρους για τους οποίους γίνονταν η αναζήτηση ή άλλους συναφείς όρους (όπως Λένιν, Γκορμπατσόφ κ.λπ.) ως λέξεις-κλειδιά (tags).

Αποτελέσματα Protothema.gr

Η ιστοσελίδα protothema.gr αποτελεί την ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας Πρώτο Θέμα η οποία εκδίδεται από την εταιρεία Εκδόσεις Πρώτο Θέμα Εκδοτική ΑΕ με διακριτό τίτλο Πρώτο Θέμα ΑΕ. Σύμφωνα με το Media Bias/Fact Check (2024), η ιστοσελίδα τείνει προς τη δεξιά ιδεολογία. Από τα 297 μοναδικά αποτελέσματα, το ένα ήταν εμφάνιση σχετικών εικόνων και τα 31 ήταν είτε διπλότυπα άρθρα, είτε μη σχετικά

αποτελέσματα. Επομένως, τα μοναδικά άρθρα ήταν 265. Η εμφάνιση των προς εξέταση όρων σε αυτά είχε ως ο κατωτέρω Πίνακας 6:

Τελικό Σύνολο Μοναδικών Άρθρων:	265
Γενική αναφορά στον όρο:	
Ψυχρός Πόλεμος:	2
Ψυχρού Πολέμου:	1
Ψυχρό Πόλεμο:	0
Μερικό Σύνολο:	3
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	55
Ψυχρού Πολέμου:	280
Ψυχρό Πόλεμο:	91
Μερικό Σύνολο:	426
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	7
Ψυχρού Πολέμου:	10
Ψυχρό Πόλεμο:	23
Μερικό Σύνολο:	40
Αναφορά σε άλλη διαμάχη/ζήτημα:	
Ψυχρός Πόλεμος:	10
Ψυχρού Πολέμου:	3
Ψυχρό Πόλεμο:	1
Μερικό Σύνολο:	14
Γενικό Σύνολο:	483

Πίνακας 6: Αποτελέσματα αναζήτησης όρων στην ιστοσελίδα protothema.gr. (Βλέπε αρχείο Microsoft Excel: Παράρτημα 1. Καταγραφή Αποτελεσμάτων).

Αποτελέσματα Iefimerida.gr

Η ιστοσελίδα iefimerida.gr εκδίδεται από την εταιρεία New Media Network Synapsis A.E. . Σύμφωνα με το Media Bias/Fact Check (2024), η ιστοσελίδα τείνει προς τη δεξιά ιδεολογία. Από τα 293 μοναδικά αποτελέσματα, το ένα ήταν εμφάνιση σχετικών εικόνων και τα 146 ήταν είτε διπλότυπα άρθρα, είτε μη σχετικά αποτελέσματα.

Επομένως, τα μοναδικά άρθρα ήταν 146. Η εμφάνιση των προς εξέταση όρων σε αυτά είχε ως ο κατωτέρω Πίνακας 7:

Τελικό Σύνολο Μοναδικών Άρθρων:	146
Γενική αναφορά στον όρο:	
Ψυχρός Πόλεμος:	0
Ψυχρού Πολέμου:	1
Ψυχρό Πόλεμο:	0
Μερικό Σύνολο:	1
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	19
Ψυχρού Πολέμου:	155
Ψυχρό Πόλεμο:	67
Μερικό Σύνολο:	241
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	3
Ψυχρού Πολέμου:	8
Ψυχρό Πόλεμο:	14
Μερικό Σύνολο:	25
Αναφορά σε άλλη διαμάχη/ζήτημα:	
Ψυχρός Πόλεμος:	5
Ψυχρού Πολέμου:	2
Ψυχρό Πόλεμο:	8
Μερικό Σύνολο:	15
Γενικό Σύνολο:	282

Πίνακας 7: Αποτελέσματα αναζήτησης όρων στην ιστοσελίδα iefimerida.gr. (Βλέπε αρχείο Microsoft Excel: Παράρτημα 1. Καταγραφή Αποτελεσμάτων).

Αποτελέσματα In.gr

Η ιστοσελίδα in.gr εκδίδεται από την εταιρεία ΑΛΤΕΡ ΕΓΚΟ ΜΜΕ Α.Ε. . Ο ίδιος όμιλος κατέχει και άλλες ενημερωτικές εφημερίδες και ιστοσελίδες, όπως είναι Τα Νέα

και Το Βήμα. Κατόπιν έρευνας, δεν έγινε εφικτό να προσδιοριστεί η πολιτική – ιδεολογική κατεύθυνση του μέσου. Παρ’ όλα αυτά, τα αντίστοιχα άλλα μέσα τα οποία διαχειρίζεται ο όμιλος τείνουν προς την δεξιά ιδεολογία. Από τα 290 μοναδικά αποτελέσματα, το ένα ήταν εμφάνιση σχετικών εικόνων και τα 188 ήταν είτε διπλότυπα άρθρα, είτε μη σχετικά αποτελέσματα. Επομένως, τα μοναδικά άρθρα ήταν 101. Η εμφάνιση των προς εξέταση όρων σε αυτά είχε ως ο κατωτέρω Πίνακας 8:

Τελικό Σύνολο Μοναδικών Άρθρων:	101
Γενική αναφορά στον όρο:	
Ψυχρός Πόλεμος:	1
Ψυχρού Πολέμου:	1
Ψυχρό Πόλεμο:	7
Μερικό Σύνολο:	9
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	57
Ψυχρού Πολέμου:	140
Ψυχρό Πόλεμο:	65
Μερικό Σύνολο:	262
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	5
Ψυχρού Πολέμου:	10
Ψυχρό Πόλεμο:	9
Μερικό Σύνολο:	24
Αναφορά σε άλλη διαμάχη/ζήτημα:	
Ψυχρός Πόλεμος:	10
Ψυχρού Πολέμου:	1
Ψυχρό Πόλεμο:	1
Μερικό Σύνολο:	12
Γενικό Σύνολο:	307

Πίνακας 8: Αποτελέσματα αναζήτησης όρων στην ιστοσελίδα in.gr. (Βλέπε αρχείο Microsoft Excel: Παράρτημα 1. Καταγραφή Αποτελεσμάτων).

Αποτελέσματα Rizospastis.gr

Η ιστοσελίδα rizospastis.gr αποτελεί την ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας Ριζοσπάστης η οποία εκδίδεται από το ΚΚΕ. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα από τη μελέτη της συγκεκριμένης ιστοσελίδας είναι λογικό να είναι σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένα από την αριστερή, φιλορωσική ιδεολογία του κόμματος. Από τα 187 μοναδικά αποτελέσματα, το ένα ήταν εμφάνιση σχετικών εικόνων και τα 16 ήταν είτε διπλότυπα άρθρα, είτε μη σχετικά αποτελέσματα. Επομένως, τα μοναδικά άρθρα ήταν 170. Η εμφάνιση των προς εξέταση όρων σε αυτά είχε ως ο κατωτέρω Πίνακας 9:

Τελικό Σύνολο Μοναδικών Άρθρων:	170
Γενική αναφορά στον όρο:	
Ψυχρός Πόλεμος:	2
Ψυχρού Πολέμου:	3
Ψυχρό Πόλεμο:	4
Μερικό Σύνολο:	7
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	48
Ψυχρού Πολέμου:	155
Ψυχρό Πόλεμο:	61
Μερικό Σύνολο:	264
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας:	
Ψυχρός Πόλεμος:	1
Ψυχρού Πολέμου:	0
Ψυχρό Πόλεμο:	1
Μερικό Σύνολο:	2
Αναφορά σε άλλη διαμάχη/ζήτημα:	
Ψυχρός Πόλεμος:	0
Ψυχρού Πολέμου:	0
Ψυχρό Πόλεμο:	0
Μερικό Σύνολο:	0
Γενικό Σύνολο:	273

Πίνακας 9: Αποτελέσματα αναζήτησης όρων στην ιστοσελίδα rizospastis.gr. (Βλέπε αρχείο Microsoft Excel: Παράρτημα 1. Καταγραφή Αποτελεσμάτων).

Συγκεντρωτικά Αποτελέσματα

Αθροίζοντας τα αποτελέσματα της κάθε ιστοσελίδας μεμονωμένα προκύπτει ο ακόλουθος Πίνακας 10:

Ιστοσελίδα:	Protothema.gr	Iefimerida.g r	In.gr	Rizospastis.gr	Σύνολο :
Γελικό Σύνολο Μοναδικών Άρθρων:	265	146	101	170	682
Γενική αναφορά στον όρο:					
Ψυχρός Πόλεμος:	2	0	1	2	5
Ψυχρού Πολέμου:	1	1	1	3	6
Ψυχρό Πόλεμο:	0	0	7	4	11
Μερικό Σύνολο:	3	1	9	7	20
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας:					
Ψυχρός Πόλεμος:	55	19	57	48	179
Ψυχρού Πολέμου:	280	155	140	155	730
Ψυχρό Πόλεμο:	91	67	65	61	284
Μερικό Σύνολο:	426	241	262	264	1193
Αναφορά στη διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας:					
Ψυχρός Πόλεμος:	7	3	5	1	16
Ψυχρού Πολέμου:	10	8	10	0	28
Ψυχρό Πόλεμο:	23	14	9	1	47
Μερικό Σύνολο:	40	25	24	2	91
Αναφορά σε άλλη διαμάχη/ζήτημα:					
Ψυχρός Πόλεμος:	10	5	10	0	25
Ψυχρού Πολέμου:	3	2	1	0	6
Ψυχρό Πόλεμο:	1	8	1	0	10
Μερικό Σύνολο:	14	15	12	0	41
Γενικό Σύνολο:	483	282	307	273	1345

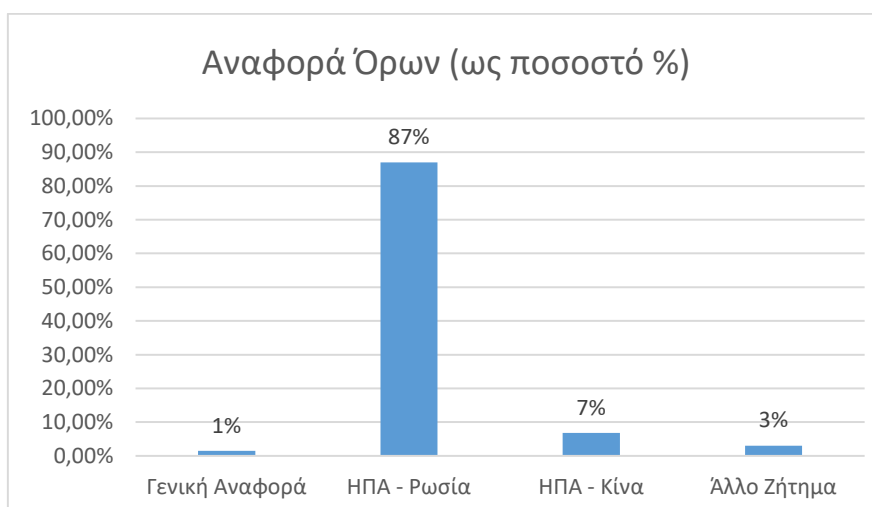
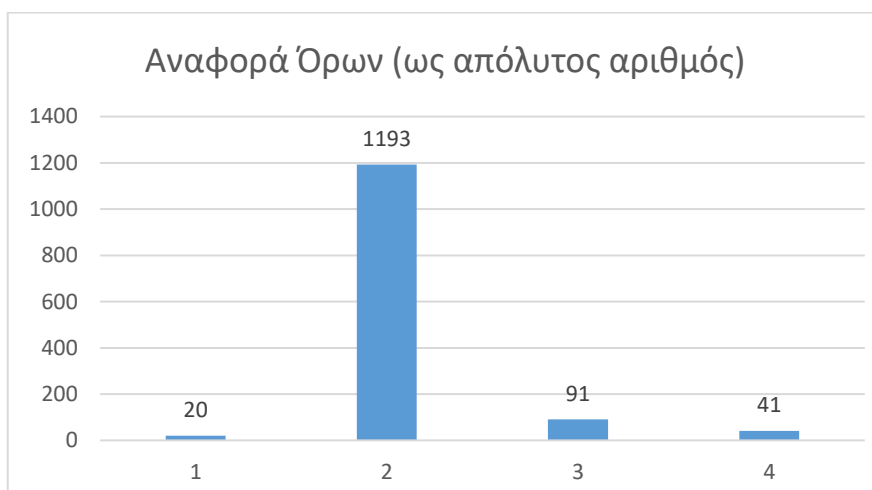
Πίνακας 10: Συγκεντρωτικά αποτελέσματα αναζήτησης όρων. (Βλέπε αρχείο Microsoft Excel:

Παράρτημα 1. Καταγραφή Αποτελεσμάτων).

6. Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα τα οποία προκύπτουν από τα 682 άρθρα τα οποία αναλύθηκαν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα σε σύγκριση με την επιστημονική βιβλιογραφία, η οποία αναλύθηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο (βλέπε Κεφάλαιο 3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση).

Το μεγαλύτερο μέρος των αναφορών στον όρο ψυχρό πόλεμο αφορούσαν την έννοια της σύγκρουσης μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας. Συγκεκριμένα, η γενική αναφορά στον όρο αφορούσε σε 20 περιπτώσεις (1,49 %), η αναφορά στη σύγκρουση ΗΠΑ – Ρωσίας σε 1193 περιπτώσεις (87 %), η αναφορά στη σύγκρουση ΗΠΑ – Κίνας σε 91 περιπτώσεις (6,77 %) και η αναφορά σε άλλα ζητήματα σε 41 περιπτώσεις (3,05 %) (βλέπε Γραφήματα 2 και 3).

Γραφήματα 2 και 3: Η αναφορά των όρων στα άρθρα ως απόλυτος αριθμός και ως ποσοστό %.

Η μεγάλη διαφορά η οποία υπάρχει μεταξύ της αναφοράς στη διαμάχη ΗΠΑ – Ρωσίας και των υπολοίπων περιπτώσεων μπορεί να ερμηνευτεί λόγω του δείγματος από το οποίο αντλήθηκαν τα δεδομένα. Συγκεκριμένα, η αντίληψη της διαμάχης ΗΠΑ – Κίνας υπό την έννοια ενός ψυχρού πολέμου είναι σχετικά πρόσφατη, ακόμη και στην περίπτωση των ακαδημαϊκών κύκλων, με την κύρια βιβλιογραφία να έχει δημοσιευτεί την τελευταία δεκαετία. Αντιθέτως, τα άρθρα από τα οποία αντλήθηκαν οι πληροφορίες είναι μετά την πτώση της ΕΣΣΔ, χρονικά ακόμη από την δεκαετία του 1990 στην περίπτωση του rizospasti.gr, όπου ακόμη δεν υπήρχε η συζήτηση της σύγκρουσης ΗΠΑ – Κίνας ως ψυχρός πόλεμος. Επίσης, ένας σημαντικός αριθμός των άρθρων, ιδιαίτερα στην περίπτωση των ιστοσελίδων rizospastis.gr και protothema.gr αφορούν ιστορικές αναφορές στον Ψυχρό Πόλεμο του 20^{ου} αιώνα μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Η αναφορά στον όρο ψυχρό πόλεμο όσον αφορά τη σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας στο δημόσιο λόγο έχει τρεις κύριες ερμηνείες όσον αφορά τα περιεχόμενα:

1. Την ιστορική διαμάχη των δύο δυνάμεων,

(βλέπε ενδεικτικά Αρχείο Excel/Καρτέλα Protothema.gr καταχώρηση 3, 15 και 45,

Καρτέλα Iefimerida.gr καταχώρηση 48, 135 και 142,

Καρτέλα In.gr καταχώρηση 3, 8 και 42, Καρτέλα Rizospastis.gr καταχώρηση 1, 2, 3).

2. Την ιστορική διαμάχη και την συνέχιση αυτής,

(βλέπε Αρχείο Excel/Καρτέλα In.gr καταχώρηση 5)

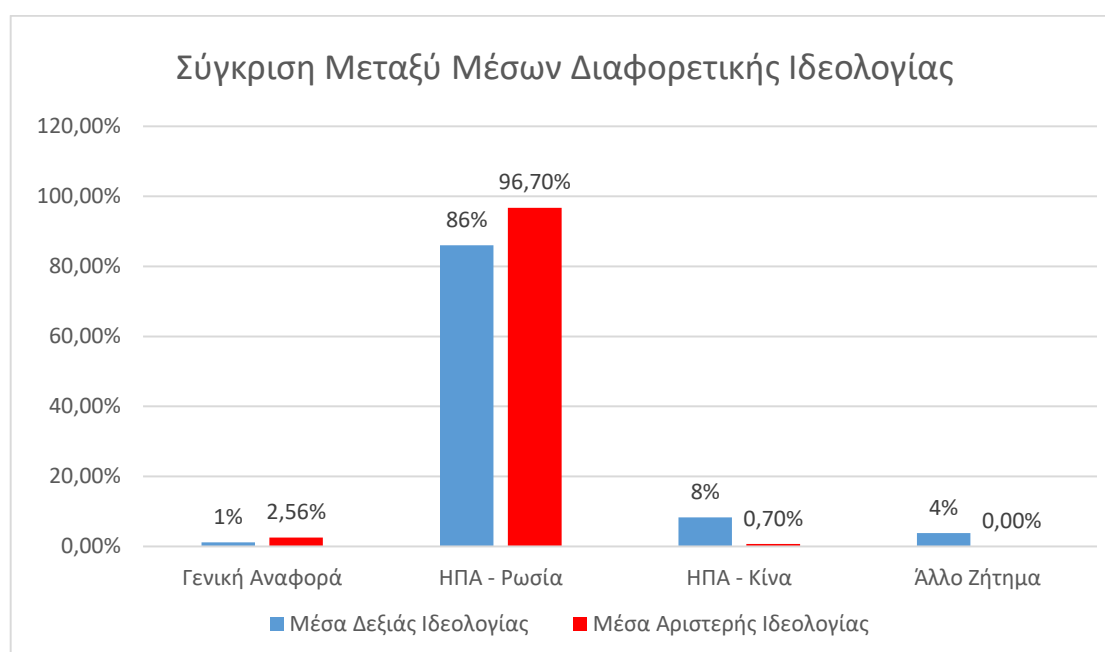
3. Τη νέα διαμάχη μεταξύ των δύο δυνάμεων, αφετηρία της οποίας θεωρείται η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

(βλέπε Αρχείο Excel/Καρτέλα In.gr καταχώρηση 5, Καρτέλα Prothema.gr καταχώρηση 13, 23, 52, 76, 171, 206, Καρτέλα Iefimerida.gr καταχώρηση 32, 42, 55, 62).

Σπανιότερη εκ των τριών αναφορών είναι η δεύτερη περίπτωση, ενώ η τρίτη περίπτωση αναφέρεται και ως «νέος Ψυχρός Πόλεμος», «Ψυχρός Πόλεμος II» και «Ψυχρός Πόλεμος 2.0».

Από το ανωτέρω προκύπτει και ένα ακόμη στοιχείο το οποίο μπορεί να βοηθήσει στην ερμηνεία του αποτελέσματος. Από την έναρξη του πολέμου Ουκρανίας – Ρωσίας, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός άρθρων τα οποία αναφέρονται σε αυτόν. Λόγω της γεωπολιτικής θέσης της Ελλάδας, την εγγύτητα αυτής στην περιοχή του πολέμου, την εμπλοκή της Ελλάδας με την αποστολή εξοπλισμού στην Ουκρανία, αλλά και των άμεσων επιπτώσεων του πολέμου σε αυτήν, είναι λογικό να γίνονται περισσότερες αναφορές στη σύγκρουση αυτή , αντί της σύγκρουσης ΗΠΑ – Κίνας. Η δεύτερη σύγκρουση είναι γεωπολιτικά πιο μακριά από τα όρια και την εμπλοκή των συμφερόντων της χώρας και επομένως δεν ενδιαφέρει τόσο άμεσα το ευρύτερο ελληνικό αναγνωστικό κοινό.

Αξίζει επίσης να γίνει μία σύγκριση μεταξύ των μέσων βάσει της πολιτικής / ιδεολογικής τους προσέγγισης. Από τα τέσσερα μέσα τα οποία αναλύθηκαν, είναι βάσιμο να θεωρηθεί ότι τα τρία εξ αυτών (protothema.gr, iefimerida.gr και in.gr) τείνουν προς την δεξιά ιδεολογία, ενώ το τέταρτο (rizospastis.gr) στην αριστερή.

Γράφημα 4: Σύγκριση ποσοστών εμφάνισης όρων μεταξύ μέσων διαφορετικής ιδεολογίας.

Από τη σύγκριση των μέσων, προκύπτει ότι για το ιδεολογικά αριστερό μέσο υπάρχουν σχεδόν μηδενικές αναφορές στη σύγκρουση ΗΠΑ – Κίνας, ενώ η σύγκρουση ΗΠΑ – Ρωσίας αναφέρετε σχεδόν στην απόλυτη πλειοψηφία των περιπτώσεων (βλέπε Γράφημα 4). Αυτό θα μπορούσε να ερμηνευτεί βάση του ιδεολογικού προσανατολισμού του εκδότη του rizostastis.gr, του ΚΚΕ, την ιστορική του

υποστήριξη της Ρωσίας, αλλά και της ιδεολογικής διαφοράς του με το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας (Σοβιετικός – Μαρξιστικός κομμουνισμός).

Τέλος, παρουσιάζει ενδιαφέρον να εξεταστεί το πως αναφέρεται ο όρος στις άλλες περιπτώσεις οι οποίες καταγράφηκαν. Αναφορές σε άλλου είδους ψυχρού πολέμου γίνονται για τις μη-πολεμικές διαμάχες διαφόρων κρατών, όπως είναι η περίπτωση Ελλάδας – Τουρκίας, για συγκρούσεις στον επιχειρηματικό κόσμο, αλλά και για περιπτώσεις οι οποίες δεν έχουν να κάνουν σε καμία διάσταση με οικονομικά, πολιτικά ή στρατιωτικά ζητήματα (Βλέπε αρχείο Microsoft Excel: Παράρτημα 1. Καταγραφή Αποτελεσμάτων/Καρτέλα Protothema.gr/Εγγραφή A/A 90 και Καρτέλα Iefimerida.gr A/A 86). Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι ο όρος ψυχρός πόλεμος έχει περάσει στη συνείδηση του δημόσιου λόγου με μια γενική μορφή, χωρίς απαραίτητα

Εν κατακλείδι των ερωτημάτων μας, παρατηρούμε πως ο όρος έχει υποστεί μια ανανοηματοδότηση και αναφέρεται με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που ίσχυε παλιότερα, καθώς πλέον υφίστανται περισσότερες ερμηνείες στο δημόσιο λόγο. Φυσικά θα πρέπει να αναγνωρίσουμε κάποιες διαβαθμίσεις, πως η ανανοηματοδότηση δεν είναι απόλυτη αλλά έχει μια μερική μετατόπιση του όρου. Ως προς την ακαδημαϊκή ερμηνεία του όρου, ο όρος τείνει προς δυο κατευθύνσεις. Αρχικά προς τον νέο ψυχρό πόλεμο ΗΠΑ/NATO-Ρωσία, έναν πόλεμο που κρατάει τους πολέμους δια αντιπροσώπων αλλά η συζήτηση γύρω από το δόγμα της αμοιβαίας καταστροφής έχει ατονήσει. Δεύτερον σε έναν νέο ψυχρό πόλεμο ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με την Κίνα, που πληροί τα κριτήρια για να θεωρηθεί ψυχρός πόλεμος, όπου οι δυο υπερδυνάμεις προσπαθούν να ενισχύσουν την επιρροή τους με στρατιωτική, οικονομική και πολιτική ισχύ.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, μέσα από την ανάλυση των άρθρων, παρατηρείται επίσης μια μετατόπιση του όρου, από τον Ψυχρό Πόλεμο του 20^{ου} αιώνα, μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ που χαρακτηριζόταν από τις διεργασίες του ψυχρού πολέμου, πόλεμος δια αντιπροσώπων και το δόγμα εξασφαλισμένης καταστροφής. Αυτό έχει εν μέρη μετατοπιστεί σε έναν νέο ψυχρό πόλεμο ανάμεσα σε ΗΠΑ/NATO-Ρωσία, που σχετίζεται με τον πόλεμο δια αντιπροσώπων μέσω της Ρωσοουκρανικής σύγκρουσης. Επίσης παρατηρείται πως στην Ελλάδα ο πόλεμος των ΗΠΑ-Κίνα επισκιάζεται από τον πόλεμο στην Ουκρανία, διότι είναι πιο κοντά γεωπολιτικά, αφορά την Ελλάδα καθώς παρέχει βοήθεια στην Ουκρανία και επιπλέον λόγω πιθανών οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων της Ευρώπης. Εφόσον δεν υπάρχει μεγάλη αναφορά στα ευρωπαϊκά μέσα, αντίστοιχα δεν ασχολούνται και τα ελληνικά μέσα.

Τέλος η γενική μορφή του όρου, όπως παρατηρήθηκε στην εργασία, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή κι άλλων ζητημάτων, τα οποία φέρουν χαρακτηριστικά μη άμεσης σύγκρουσης, όπως στον επιχειρηματικό τομέα, σε μια εγχώρια αντιπαλότητα ή ακόμα και σε διαμάχες μεταξύ διάσημων προσώπων.

Η αντίθεση η οποία αναφέρθηκε παραπάνω, μπορεί να ερμηνευτεί στον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτός ο όρος από την ακαδημαϊκή κοινότητα σε σύγκριση με τον απλό δημόσιο λόγο. Στις ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις υπάρχει ξεκάθαρα οριοθετημένη

η έννοια του ψυχρού πολέμου στην γενική της μορφή, αλλά και η νέα σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ – Κίνας, η οποία πληροί τα κριτήρια χαρακτηρισμού ως «ψυχρός πόλεμος». Η σύγκριση αυτή θα έχριζε περαιτέρω μελέτης και θα ήταν χρήσιμη μία μελέτη η οποία να συνέκρινε τις διαφορετικές προσεγγίσεις επί του όρου στον ακαδημαϊκό και απλό δημόσιο λόγο.

Θα πρέπει επίσης να γίνει αναφορά και σε ενδεχόμενες συμπαραθέσεις οι οποίες ενδέχεται να προκύπτουν. Ως, λεξικές, συμπαραθέσεις ορίζονται οι δομές συνδυασμών λέξεων οι οποίες χρησιμοποιούνται μαζί στη γλώσσα λόγω συγκεκριμένων σημασιολογικών σχέσεων (Πολίτης, χ.χ.). Από τη μελέτη των αποτελεσμάτων δεν προκύπτει η ύπαρξη συμπαραθέσεων οι οποίες να περιλαμβάνουν τις λέξεις «ψυχρός πόλεμος».

Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ένα ερευνητικό κενό το οποίο εντοπίστηκε στον σχεδιασμό της μελέτης. Πέραν των βασικών όρων για τους οποίους έγινε η αναζήτηση στις ενημερωτικές ιστοσελίδες, εντοπίστηκαν και άλλες λέξεις – κλειδιά/ όροι η αναζήτηση των οποίων θα είχε ενδεχομένως κάποια αξία στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Οι λέξεις αυτές ήταν ο επιθετικός χαρακτηρισμός του ψυχρού πολέμου και τα γένη αυτού, ανεξαρτήτως αριθμού, ως ο κατωτέρω Πίνακας 11:

Κλίση Ενικού Αριθμού			
Ονομαστική	ο ψυχροπολεμικός	η ψυχροπολεμική	το ψυχροπολεμικό
Γενική	του ψυχροπολεμικού	της ψυχροπολεμικής	του ψυχροπολεμικού
Αιτιατική	τον ψυχροπολεμικό	την ψυχροπολεμική	το ψυχροπολεμικό
Κλητική	(ω) ψυχροπολεμικέ	(ω) ψυχροπολεμική	(ω) ψυχροπολεμικό
Κλίση Πληθυντικού Αριθμού			
Ονομαστική	οι ψυχροπολεμικοί	οι ψυχροπολεμικές	τα ψυχροπολεμικά
Γενική	των ψυχροπολεμικών	των ψυχροπολεμικών	των ψυχροπολεμικών
Αιτιατική	τους ψυχροπολεμικούς	τις ψυχροπολεμικές	τα ψυχροπολεμικά
Κλητική	(ω) ψυχροπολεμικοί	(ω) ψυχροπολεμικές	(ω) ψυχροπολεμικά

Πίνακας 11: Η κλίση του επιθέτου ψυχροπολεμικός – ψυχροπολεμική – ψυχροπολεμικό.

7. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, ως Ψυχρός Πόλεμος, ορίζεται «η σύγκρουση επί ιδεολογικών διαφορών η οποία πραγματοποιείται με μεθόδους πλην της χρήσης εμφανούς στρατιωτικής βίας και συνήθως χωρίς να υπάρχει διακοπή των διπλωματικών σχέσεων» (Merriam-Webster, 2024), με τις αναφερόμενες πλην της στρατιωτικής βίας μεθόδους να περιλαμβάνουν πολιτικοοικονομικές ενέργειες, επιχειρήσεις κατασκοπίας και προπαγάνδας και το κυριότερο, πολέμους δια αντιπροσώπων (Zenko, 2009).

Η πρώτη αναφορά του όρου καταγράφεται το 1909, ενώ η χρήση του όρου έχει καταγραφεί και για την αναφορά στην κλιμακούμενη ένταση μεταξύ των Συμμάχων και της Γερμανίας κατά τη περίοδο του Μεσοπολέμου. Στη συνέχεια, ο όρος χρησιμοποιήθηκε στην περιγραφή της μη στρατιωτικής σύγκρουσης μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, με την οποία σύγκρουση ταυτίστηκε ως «ο» Ψυχρός Πόλεμος.

Ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ ξεκίνησε με το τέλος του Β' ΠΠ και τελείωσε με τη διάλυση της ΕΣΣΔ, το Δεκέμβριο του 1991. Ο Ψυχρός Πόλεμος αποτελούνταν από τρεις φάσεις, μία κλιμακούμενης έντασης, όπου οι δύο υπερδυνάμεις ήρθαν πολύ κοντά στην άμεση πυρηνική σύγκρουση, μία φάση αποκλιμάκωσης, όπου κυριάρχησαν οι πόλεμοι διά αντιπροσώπων και τέλος την φάση λήξης του πολέμου, με τη νικήτρια δύναμη να είναι οι ΗΠΑ. Η Ελλάδα συμμετείχε στον ψυχρό πόλεμο στο πλευρό των ΗΠΑ ως μέλος του ΝΑΤΟ.

Εν κατακλείδι, σχετικά με την ερμηνεία του όρου, θα πρέπει να γίνει, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως στην μελέτη, ο διαχωρισμός μεταξύ της ακαδημαϊκής ερμηνείας και της ερμηνείας που δίνεται στο δημόσιο λόγο. Η πρώτη μπορεί να εξαχθεί από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η δεύτερη από την έρευνα που διεξήχθη στα πλαίσια της εργασίας.

Από την ανασκόπηση της σχετικής ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας προκύπτει ότι, με βάση την ακαδημαϊκή του ερμηνεία, ο όρος «ψυχρός πόλεμος», ιδιαίτερα τα τελευταία έτη, έχει αρχίσει να μετατοπίζεται σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις. Πρωτίστως χρησιμοποιείται για την περιγραφή ενός νέου ψυχρού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ – Ρωσίας, ο οποίος διατηρεί το στοιχείο του πολέμου διά αντιπροσώπων. Δευτερευόντως, προς την περιγραφή της σύγκρουσης μεταξύ ΗΠΑ – Κίνας, μία σύγκρουση η οποία, όπως αναλύθηκε, πληροί όλα τα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό «ψυχρός πόλεμος», εφόσον

είναι μία σύγκρουση χωρίς τη χρήση στρατιωτικών μέσων, μεταξύ πυρηνικών δυνάμεων οι οποίες προβάλλουν την ισχύ τους μέσω αντιπροσώπων (την Νότιο Κορέα, την Ιαπωνία και τη Δημοκρατία της Κίνας στην περίπτωση των ΗΠΑ) και άλλων μέσων (την οικονομική ισχύ στην περίπτωση της Κίνας).

Τέλος, όσον αφορά τη κοινή γνώμη, από την μελέτη της σχετικής ελληνικής διαδικτυακής αρθρογραφίας, φαίνεται ότι τουλάχιστον στην περίπτωση της Ελλάδας, ο όρος ψυχρός πόλεμος δεν έχει υποστεί κάποια ριζική ανανοηματοδότηση, ενδεχομένως λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων στην ανατολική Ευρώπη και του πολέμου Ουκρανίας – Ρωσίας, ο οποίος επισκιάζει την αντιπαράθεση ΗΠΑ – Κίνας, καθώς η σύγκρουση αυτή δεν έχει απασχολήσει τόσο τα ευρωπαϊκά μέσα και κατ' επέκταση τον ελληνικό τύπο, πιθανόν λόγω οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων.

Ο όρος «ψυχρός πόλεμος» στην περίπτωση της Ελλάδας βρίσκεται σε μία μεταβατική κατάσταση όπου περιγράφει την νέα σύγκρουση ΗΠΑ/NATO – Ρωσίας ως ένας «νέος» ψυχρός πόλεμος. Επομένως, παρατηρείται πως, αν και ακαδημαϊκά η έννοια είναι τεκμηριωμένη, στον δημόσιο λόγο δεν έχει μεταφερθεί η ανανοηματοδότηση του όρου. Τέλος, η γενική μορφή του όρου φαίνεται ότι έχει υιοθετηθεί και χρησιμοποιείται για την περιγραφή και άλλων ζητημάτων τα οποία φέρουν χαρακτηριστικά μη άμεσης σύγκρουσης.

8. Βιβλιογραφία

Η βιβλιογραφία χωρίζεται σε ελληνική και ξενόγλωσση και παρατίθεται κατά αλφαβητική σειρά.

8.1 Ελληνική Βιβλιογραφία

Η Καθημερινή (2009), Η αποχώρηση και η επανένταξη της Ελλάδας, Available at: <https://www.kathimerini.gr/politics/352056/i-apochorisi-kai-i-epanentaxi-tis-elladas/> (Accessed: 29 June 2024)

Κλωνάρης, Στ. (χ.χ.) «Έλεγχοι Υποθέσεων», Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα

Κουρκουβέλας Λ., (2015) Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, Η Καθημερινή, Available at: <https://www.kathimerini.gr/investigations/816045/i-ellada-ston-psychro-polemo/> (Accessed: 29 June 2024)

Κυριαζή Ν., (1998) «Η κοινωνιολογική έρευνα», Η ανάλυση περιεχομένου, Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις, σσ. 283-301.

Πολίτης Γ. (2020), Σχέδιο Μάρσαλ: Τι ήταν, ποιος ο εμπνευστής του και πότε εφαρμόστηκε. Available at: <https://www.ethnos.gr/history/article/99122/sxediomarsaltihtanpoioisoempneysthstoykairoteefarmosthke> (Accessed: 29 June 2024)

Πολίτης Π. (χ.χ.), «Γλώσσα και Κοινωνία», Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ. 44-45.

Πρώτο Θέμα (2024). Επικοινωνία. Available at: <https://www.protothema.gr/epikoinonia/> (Accessed: 09 July 2024)

Χατζηβασιλείου Ε. (2004), Εισαγωγή στην Ιστορία του Μεταπολεμικού Κόσμου, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

In.gr, Αρχική Σελίδα. Available at: <https://www.in.gr/> (Accessed: 09 July 2024)

8.2 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Anthony, L. (2024). AntConc (Version 4.3.0) [Computer Software]. Tokyo, Japan: Waseda University. Available from <https://www.laurenceanthony.net/software>
- The Associated Press (1995) *Morris Cohen, 84, Soviet spy who passed Atom Plans in 40's (published 1995), The New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/1995/07/05/obituaries/morris-cohen-84-soviet-spy-who-passed-atom-plans-in-40-s.html> (Accessed: 29 June 2024).
- Baltes C. (2016). Causes and Consequences of the Syrian Civil War. Thesis. University of South Carolina.
- Bar-Siman-Tov, Yaacov (1984) 'The Strategy of War by Proxy', *Cooperation and Conflict*, Vol. 19, pp. 263–273.
- Bernstein, B. J. (1976). The Uneasy Alliance: Roosevelt, Churchill, and the Atomic Bomb, 1940-1945. *The Western Political Quarterly*, 29(2), 202–230. <https://doi.org/10.2307/448105>
- Blight, J. G., Nye, J. S., & Welch, D. A. (1987). The Cuban Missile Crisis Revisited. *Foreign Affairs*, 66(1), 170–188. <https://doi.org/10.2307/20043297>
- Braithwaite R. (2011) *Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979 – 1989*. New York: Oxford University Press
- Brands H., Gaddis J., (2021). The New Cold War: America, China, and the Echoes of History. *Foreign Affairs*. vol. 10.
- Brown, S. (2016). Purposes and pitfalls of war by proxy: A systemic analysis. *Small Wars & Insurgencies*, 27(2), 243–257. <https://doi.org/10.1080/09592318.2015.1134047>
- Brzezinski, Z. (1991) 'The Cold War and its aftermath', *Foreign Affairs*, 71(31).
- Campbell, J. R. (2014). The Wrong War: The Soviets and the Korean War, 1945-1953. *International Social Science Review*, 88(3), 1–29. <https://www.jstor.org/stable/intesociscierevi.88.3.01>

- Carmichael L. (2017). *Three Phases of the Cold War*. University of Georgia.
Available at: (https://kaltura.uga.edu/media/t/1_2odbm5hl/156949801 Accessed: 09 July 2024).
- CFR, 2024. *The US-Japan Alliance*. Council on Foreign Relations. Available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/us-japan-alliance#chapter-title-0-2> (Accessed: 09 July 2024)
- CJTF-OIR (2024). *Operation Inherent Resolve*. Available at: <https://www.inherentresolve.mil/> (Accessed: 09 July 2024).
- The Chattanooga News (1939) *Nine million men now under arms!(1939)*, *Newspapers.com*. Available at: <https://www.newspapers.com/article/the-chattanooga-news-nine-million-men-no/94789630/> (Accessed: 23 March 2024).
- Dadak, C. (2010). A New “Cold War”? *The Independent Review*, 15(1), 89–107.
<http://www.jstor.org/stable/24562267>
- Efstathiou, Y. and Kappis, B. (2021) *Weapons of mass debate - greece: A key security player for both Europe and NATO*, *Institut Montaigne*. Available at: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/weapons-mass-debate-greece-key-security-player-both-europe-and-nato> (Accessed: 29 June 2024).
- European Parliament (2023). *Chinese strategic Interests in European Ports*. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739367/EPRS_ATAG\(2023\)739367_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739367/EPRS_ATAG(2023)739367_EN.pdf) (Accessed: 13 July 2024)
- FBI, 2024. *The China Threat*. fbi.gov. Available at: <https://www.fbi.gov/investigate/counterintelligence/the-china-threat> (Accessed: 09 July 2024).
- Feikert A., Chanlett E. (2011). *Japan 2011 Earthquake: U.S. Department of Defense (DoD) Response*. Congressional Research Archive.

- GFP, (2024). 2024 Military Strength Ranking. Global Firepower. Available at: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>, (Accessed, 09 July 2024)
- Gibbos T. (2018) How a 4- Hour Battle Between Russian Mercenaries and US Commandos Unfolded in Syria. Available at: <https://www.nytimes.com/2018/05/24/world/middleeast/american-commandos-russian-mercenaries-syria.html> (Accessed: 09 July 2024)
- Glass, A. (2016) *Bernard Baruch coins term 'Cold War,' April 16, 1947 - politico, Politico*. Available at: <https://www.politico.com/story/2016/04/bernard-baruch-coins-term-cold-war-april-16-1947-221853> (Accessed: 29 June 2024).
- Graham, A. (2016) '14. The Cuban Missile Crisis', *Foreign Policy* [Preprint]. doi:10.1093/hepl/9780198708902.003.0014.
- Hall, M. (2018). *The Vietnam War* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315542874>
- Hardwick, J. (2024). Google Search Operators: The Complete List (44 Advanced Operators). ahrefs.com Available: <https://ahrefs.com/blog/google-advanced-search-operators/>
- Harrington, D. F. (1984). The Berlin Blockade Revisited. *The International History Review*, 6(1), 88–112. <https://doi.org/10.1080/07075332.1984.9640334>
- Harrison, H. M. (2011). The Berlin Wall after fifty years: introduction. *German Politics and Society*, 29(2), 1+.
<https://link.gale.com/apps/doc/A263156990/AONE?u=anon~933eb8e6&sid=googleScholar&xid=16eea427>
- Heinsch R. (2015). Conflict Classification in Ukraine: The Return of the “Proxy War”? U.S. Naval War College. Stockton Center for the Study of International Law.
- Hellman M., Cerf V., 2021. An existential discussion: What is the probability of nuclear war? Bulletin of the Atomic Scientists. Available at:

- <https://thebulletin.org/2021/03/an-existential-discussion-what-is-the-probability-of-nuclear-war/> (Accessed: 13 July 2024).
- Hughes G., (2014). Ukraine: Europe's New Proxy War? Fletcher Security Review.
- Iatrides, J.O. and Rizopoulos, N.X. (2000) 'The international dimension of the Greek Civil War', *World Policy Journal*, 17(1), pp. 87–103. doi:10.1215/07402775-2000-2009.
- Iliev A., Ivanova E., Petreski D. (2015). USSR-China Relations in the Cold and Post Cold War Era. *Wulfenia Journal*. vol. 22. No 3.
- Karabolut B., Oguz S. (2018), Proxy Warfare in Ukraine. *The journal of Defense Studies*. vol. 7 (1).
- Kemp T. (2022). Two maps show NATO's growth – and Russia's isolation – since 1990. CNBC.com. Available at: <https://www.cnbc.com/2022/05/19/two-maps-show-natos-growth-and-russias-growing-isolation-since-1990.html> (Accessed: 09 July 2024)
- Khobragade, V., Nim, A. K. (2021). The Us-China New Cold War. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 25(2), 70–83.
<https://www.jstor.org/stable/48622921>
- Leffler, M. and Westad, O.A. (2012) *The Cambridge History of the Cold War: Volume 1, Origins Vol 1*. Cambridge University Press.
- Li, M. (2010). Ideological dilemma: Mao's China and the Sino-Soviet split, 1962–63. *Cold War History*, 11(3), 387–419.
<https://doi.org/10.1080/14682745.2010.498822>
- (Lampas & Filis, 2023).
- Lampas, N., Filis, C. (2023). NATO's Strategic Concept: Implications for Greece and Türkiye. *Security and Defence Quarterly*, 44(4), 38-54.
<https://doi.org/10.35467/sdq/174813>

Lillian Goldman Law Library (2008), German Surrender Documents, Available at:
https://avalon.law.yale.edu/subject_menus/gsmenu.asp (Accessed 29 June 2024)

Mauer K. (2023). Special Forces Soldiers Reveal First Details of Battle with Russian Mercenaries in Syria. *The War Horse*. Available at: <https://thewarhorse.org/special-forces-soldiers-reveal-first-details-of-battle-with-russian-mercenaries-in-syria/>
(Accessed: 18 August 2024).

MBFCa, Proto Thema – Biaw and Credibility, Available at:
<https://mediabiasfactcheck.com/proto-thema/> (Accessed: 09 July 2024)

Merriam-Webster (2024) *Cold War definition & meaning*, Merriam-Webster.
Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cold%20war>
(Accessed: 23 March 2024).

Minghao Z. (2019), *The Chinese Journal of International Politics*, Volume 12, Issue 3, Autumn 2019, Pages 371–394, <https://doi.org/10.1093/cjip/poz010>

The Moscow Times (2005). A Soviet Push Helped Force Japan to Surrender.
Available at:
<https://web.archive.org/web/20131212214325/http://www.themoscowtimes.com/news/article/a-soviet-push-helped-force-japan-to-surrender/210764.html>
(Accessed: 29 June 2024)

The Nation (1938) *The nation 1938-03-26: Vol 146 ISS 3795*, Internet Archive.
Available at: https://archive.org/details/sim_nation_1938-03-26_146_3795/page/344/mode/2up?q=%22%2Bcold%2Bwar%22 (Accessed: 23 March 2024).

NATOa (no date) *What is NATO?* Available at: https://www.nato.int/nato-welcome/index_el.html (Accessed: 29 June 2024).

NATOb (no date) *What was the Warsaw Pact?*, NATO. Available at:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_138294.htm (Accessed: 29 June 2024).

Nelson A., Montgomery A., (2022). How not to estimate the likelihood of nuclear war. Brookings.edu. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/how-not-to-estimate-the-likelihood-of-nuclear-war/>. (Accessed: 13 July 2024)

The New York Times (1981) *Greece says it wants to ban U.S. nuclear arms on its soil*, *The New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/1981/11/12/world/greece-says-it-wants-to-ban-us-nuclear-arms-on-its-soil.html> (Accessed: 29 June 2024).

Oligie C. (2019). Why Russia is involved in the Syrian Civil War: One Issue, Many Views. Editura Universitara Danubius.

Plochy S. (2023). *The Russo Ukrainian War*. Allen Lane

Posey, C. (2015) *How the Korean War almost went nuclear*, *Smithsonian.com*. Available at: <https://www.smithsonianmag.com/air-space-magazine/how-korean-war-almost-went-nuclear-180955324/> (Accessed: 29 June 2024).

Rogov, S. (2009). NATO and Russia Viewed from Moscow. *Politique étrangère*, I, 107-121. <https://www.cairn-int.info/journal--2009-5-page-107.htm>.

Ross, C. (2004). East Germans and the Berlin Wall: Popular Opinion and Social Change before and after the Border Closure of August 1961. *Journal of Contemporary History*, 39(1), 25-43. <https://www.jstor.org/stable/3180668>

Ross, R.S. It's not a cold war: competition and cooperation in US–China relations. *China Int Strategy Rev.* 2, 63–72 (2020). <https://doi.org/10.1007/s42533-020-00038-8>

Sarotte M.E. (2014). A Broken Promise? What the West Really Told Moscow About NATO Expansion. (93). *Foreign Affairs*.

Silver, C. (2024). The Top 25 Economies in the World. Investopedia.com. Available at: <https://www.investopedia.com/insights/worlds-top-economies/#toc-2-china>, (Accessed: 09 July 2024)

Snyder J. (1977). *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*. Santa Monica: RAND Cooperation.

- Sockmen A. (2019). US-China Relations: A new Cold war or not? Available at: https://www.researchgate.net/profile/Askin-Sokmen/publication/338572472_US-China_Relationships_A_New_Cold_War_or_Not/links/5e1d9e4e458515d2b46ab215/US-China-Relationships-A-New-Cold-War-or-Not.pdf (Accessed: 13 July, 2024).
- Sokolski H. (2004). Getting MAD: Nuclear Mutual Assured Destruction, its Origin and Practice. United States Army War College Press.
- Stivers, W. (1997). The Incomplete Blockade: Soviet Zone Supply of West Berlin, 1948–49, *Diplomatic History*, Volume 21, Issue 4 Pages 569-602, doi.org/10.1111/1467-7709.00089
- US Department of State (no date) *U.S. Department of State*. Available at: <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/salt> (Accessed: 29 June 2024).
- USFK, 1953. Mutual Defense Treat Between the United States and the Republic of Korea; October 1, 1953
- Vajda B. (2023). Three phases of the Cold War?. Univerzity J. Selyeho. Available at: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1109864> (Accessed: 12 July 2024).
- Webber, M. (1992). The Third World and the dissolution of the USSR. *Third World Quarterly*, 13(4), 691–713. <https://doi.org/10.1080/01436599208420305>
- Wilson Center, 2019. Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State. Available at: <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (Accessed: 09 July 2024).
- Wray C. (2020). The Threat Posed by the Chinese Government and the Chinese Communist Party to the Economic and National Security of the United States. Available at: <https://www.fbi.gov/news/speeches/the-threat-posed-by-the-chinese-government-and-the-chinese-communist-party-to-the-economic-and-national-security-of-the-united-states> (Accessed: 09 July 2024).

Yijun C. (2023). Atomic Diplomacy: A nuclear arms race between the United States and the USSR. St.Paul Preparatory School.

Yiping H. (2016). Understanding China's Belt and Road Initiative: Motivation, framework and assessment. *China Economic Review*. Vol. 40 (pp. 314-321). <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2016.07.007>

Yufan, H., & Zhihai, Z. (1990). China's Decision to Enter the Korean War: History Revisted. *The China Quarterly*, 121, 94–115. doi:10.1017/S0305741000013527

Zenko, M. (2009) *Between threats and war: U.S. Discrete Military Operations in the post -Cold War world*. dissertation.

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι. Καταγραφή Αποτελεσμάτων

Αρχείο Microsoft Excel με τις ακόλουθες καρτέλες:

Καρτέλα 1^η: Protothema.gr

Καρτέλα 2^η: Iefimerida.gr

Καρτέλα 3^η: In.gr

Καρτέλα 4^η: Rizospastis.gr

Σημείωση: Οι αναφερόμενοι στο ανωτέρω αρχείο υπερσύνδεσμοι ελέγχθηκαν με τελευταία ημερομηνία την Τετάρτη, 20 Ιουλίου 2024.